

Štev. 4.

V Ljubljani, 15. aprila 1940

Leto 57

VSEBINA: Izvoz živine. — Nasveti — razgovori — izkušnje. — Industrijske rastline. — Žitna mušica. — Nova pota za povečanje pridelkov. — Pomagajmo ozimnam. — Prednost travne in deteljne mešanice. — O očesih vinskih trt. — Nekaj o krepkih krmilih. — Svinjaki. — Svinjska rdečica. — Ali naj redimo purane. — Nekaj o prestavljanju. — O kalkulaciji lesa na panju. — Pridelujemo makovo olje. — Čast zadrudnemu delu na Vrhniki. — Tržno poročilo. — Nabiranje zdravih zelišč. — Proizvodnja rženih rožičkov. — Nabava oplemenjenega semena koruze. — Občni zbori podružnic. — Opozorilo podružnicam.

Izvoz živine.

Ing. B. F.

Zadnji čas čitamo v dnevnem časopisu, da treba izvoz živine zaščititi, češ da nimamo mesa dovolj niti za lastno prebivalstvo. Celo, o groza, z brezmesnimi dnevi se preti! Nikdo pa ne pogleda globlje v to vprašanje, vsak samo zahteva žrtve od kmeta, češ podražitev mesa je on kriv, ker neupravičeno veliko zasluži s prodajo živine. Pogledjmo malo, kako je s to zadevo in ali ni krivda tudi drugod.

Dolgotrajna zima je povzročila, da je kmetom zmanjkalo krme. Dokup sena in druge hrane po visokih cenah gospodarstva ne bi prinesla in zato so kmetje prodali težjo živino in zadržali mlado, ki manj požre ter tu in tam tudi zmanjšali število. Izvoz je bil zelo pospešen v zimskih mesecih in je posebno iz dravske banovine mnogo več izvoženega v živem stanju kot druga leta. Znatno pa je bil tudi izvoz mesa, kar druga leta ni bil slučaj. Industrija mesa, ki je imela nekaj časa monopol in tudi še sedaj dobiva 60% kontingentov, je posebno na Štajerskem kupila vse, kar je bilo sposobno za zakol. Tako je res nastopilo pomanjkanje živine za zakol in izvoz. Domači konzumi pitane težke goveje živine pri nas ni zmaten. Naše prebivalstvo konzumira slabše pitano živino in to onih vrst (junice, teleta, krave), katere žiije itak ne moremo izvažati, ker ne odgovarjajo kupčevim pogojem. T'o živino treba tudi v bodoče rezervirati za domači konzum. Letos pa je napravljena napaka, da

se izvažata tudi meso in v to svrho koljejo težji junci, junice in krave, torej ona živina, ki je za regeneracijo živinoreje nujno potrebna. Tako se dela velika škoda, ki jo bo govedoreja prebolela šele v nekaj letih, če se izvoz zaklane živine ne ustavi, oziroma omeji na izvoz volovskega mesa.

Pavilen regulativ cen na domačem trgu je torej le izvoz živih pitanih volov, oziroma izvoz mesa od drugovrstnih volov od gotove teže naprej. Ta regulativ naša živinoreja nujno rabi in bilo bi pogrešno, če bi se iz strahu pred pomanjkanjem mesa za domači konzum izvoz sploh omejeval. Če bi bila vrednost denarja ista kot pred 1. septembrom 1939, bi šele sedanje cene, ki jih kmet sprejme, omogočile rentabilnost živinoreje. Tako pa, ker so cene kmet. potrebinam narasle, tudi sedanje cene niso dovoljne in nikakor ne bi smele nazadovati zaradi gospodarsko političnih ukrepov oblasti. Sedaj, ko je nastopilo pomanjkanje pitanih volov, se bo količina izvoza sama po sebi regulirala. Cene, ki jih živinorejci zahtevajo, so tudi napram obračunskim cenam Zavoda momentalno previsoke in zato izvozniki odpuščajajo kontingente. Če Zavod sedaj ne bi povišal obračunskih cen, bo volumen izvoza sam po sebi našel pravilno regulacijo, ker bo kmet živino raje redil, posebno ker nastopa čas zelenega hranjenja. Poudariti pa je treba, da sme to omejevanje izvoza s sedanji obra-

čunskimi cenami biti le začasno. Če se dovoli, da cene potrebin rastejo, ne sme biti kmet oni, ki naj suho zlato daje za manjvreden papir. Živina je naše narodno bogastvo in kot izgleda, smo to spoznali šele sedaj, ko bi meščanski sloji morali nekaj več plačati za meso. Zato moramo zahtevati, da se preneha s takšnim omejevanjem izvoza čim bo kmet opravil poletna dela in začel pitati vole, ki mu za delo niso več potrebni.

Kolikor je iz socialnih razlogov mogoče važno, da se spreči dragnja mesa, ki zadene predvsem nekmetško prebivalstvo, toliko pa je tudi važno, če ne še bolj, da se omogoči napredek živinoreje. Po svetovni vojni se je v tem pogledu pri nas mnogo grešilo. Ker je živina imela slabo ceno radi raznih pogrešnih gospodarskopoličnih ukrepov, je živinoreja številčno nazadovala, posebno ker se ni pazilo na to, da bi se živalska hrana doma uporabila, temveč se je dovolil njen neograničen izvoz. Kmet je raje prodajal seno, kot se mučil z rejo živine, pomanjkanje hlevskega gnoja pa je napravilo nerentabilno tudi produkcijo na poljih. Če govorimo o izvozu hrane, ni misliti samo na izvoz sena, temveč tudi na izvoz druge krepke hrane, posebno industrijskih odpadkov (oljne pogače, rezance sladkorne repe itd.). Za industrijo je seveda mnogo enostavnejše in komudnejše, če odpadke v vagonih količinah izvozi, kot pa če bi bila primorana se pobrigati za oddajo v malem pri domačih živinorejcih. Verjetno je, da industrija v državi te odpadke

tudi ne bi mogla tako vnovčiti, kot z izvozom in bi morala znižati ceno. Čim bi to nastopilo, živinorejcu bi se ipak izplačalo kupovati te odpadke in naša živina bi na kakovosti pridobila ter dosegla boljše cene na zunanjih trgih. Dokler bomo izvažali živalsko hrano in potem le polpitano živino, tako dolgo se živinoreja ne bo številčno popravila, niti bo rentabilna. Zato leži problem napredka živinoreje in tudi poljske produkcije v tem, kako prepričati kmeta, da bo krmo v domačem gospodarstvu uporabil, industrije pa, da znižajo ceno odpadkom, ki služijo za živalsko hrano. Oboje se doseže z zabranjo izvoza hrane. Potem tudi ne bo več slučajev kot letos, da je kmet prodajal živino za vsako ceno, ker je ni mogel prehraniti, tako da sedaj preti pomanjkanje klavne živine.

To novo gospodarstvo z živalsko hrano treba načrtno in s polnim znanjem zainteresiranega kmetijstva izvesti, tako da bo kmet svoje gospodarstvo temu primerno pri-

lagodil. Nikdo pa nima pravice zahtevati od kmeta, da se odreče prodaje sena in druge krme, dokler niso podani pogoji, da bo izkupiček od živinoreje pokrival stroške. Prvo torej treba zabraniti izvoz industrijskih odpadkov, ki lahko služijo za hrano živini in ko nastopi pocenitev te hrane, potem šele pride na vrsto zabrana izvoza sena.

Do sedaj se industrijski odpadki sploh niso smatrali kot živalska hrana, oziroma, poslušalo se je gostobesedne zagovornike industrije, ki so znali merodajne prepričati, da je naš kmet tako zaostal, da jih ne uporablja in bi nastala ogromna gospodarska škoda za državo, če se izvoz ne dovoli. Vidimo pa, da je škoda kljub temu nastala za državo, obubožal je kmet, a industrija si je napolnila žepe.

Kdaj se bomo že enkrat naučili, da bomo smatrali vse panoge gospodarske delavnosti kot celoto, ki morajo harmonično druga drugo spopolnjevati?

Nasveti - razgovori - izkušnje.

V zadnjem »Kmetovalcu« smo končali 100 nasvetov in pobud. Ni se sicer ostvarila v celoti namera g. Goričana, da slovenski kmetje skupno zberejo teh 100 nasvetov in pobud, saj jih je z izjemo nekoliko, vse sam napisal. Mislimo pa, da pogodimo željo vseh čitateljev »Kmetovalca«, če mu ob dokončanem delu izrečemo našo veliko zahvalo in priznanje. Ne vemo, če je še med nami Slovenci kmetijski strokovnjak, ki bi iz lastne prakse znal na tako poljuden in zanimiv način podati svoja življenjska in strokovna izkustva.

Stalno rubriko pod gornjim naslovom rubrimo z istim ciljem, kot ga je označil g. Goričan. Zbirati hočemo nasvete in izkušnje iz stroke, nuditi po hočemo tudi možnost za razgovore o vseh zadevah, ki so v zvezi s kmetijskim življenjem in delom. Pri tem računamo seveda v prvi vrsti na prispevke g. Goričana iz njegovega neusahljivega in oživljajočega studenca, prosimo pa tudi vse naše čitatelje, da pri tem sodelujejo. Primer g. Goričana že rodi zanimanje za takšno delo, ker v zadnjem času je uredništvo sprejelo že nekaj dopisov, ki jih bomo postopoma vse objavili. Kdor kaj zna, naj pove, da se ne pozabi!

1. **Kosti** propade še dandanes neizkoriščene za milijonske svote. Tovarne, katere kupujejo kosti na vagone, izvlečejo iz njih najpoprej maščobo — katera se porabi v industrijske namene. Potem se kosti na debelo zdrobijo in se potegne iz njih klij (lim). Nazadnje se zmeljejo v droben prah, ki daje umetni gnoj — razklejeno kostno moko. Če se ta kostna moka zmeša z žvepleno kislino, nastane kostni superfosfat s takojšnjim učinkom, med tem ko deluje kostna moka bolj počasno.

Pred približno pol stoletjem sem delal v eni prvih tovarn za superfosfat v Höbersdorfu na Spodnjem Avstrijskem. Mešali smo še na roke. Danes opravljajo to delo stroji. Ko se je vlila žveplena kislina na kostno moko, je nastal peklenski smrad po samem žveplu. V tej zadušljivi megli so 4 delavci hitro premešavali z grebelcami na dolgih ročajih. Tedaj sem spoznal, da zdrav mladič človek prenese veliko več trpljenja, pomanjkanja, lakote in mraza, kakor kakoršnokoli delavna živina, katera bi kimalu pocepala pri takšnih naporih.

Nekaj let sem od časa do časa zdrobil kosti, kolikor se jih je doma nabralo, s težkim kladivom. Drobnje kosti sem kar cele dajal starejšim svinjam. Pri tem sem se vedno bal, da bi se kakšno prase zadavilo, pa se ni nikdar nič zgodilo.

Več let sem si želel kostni mlin. Sčasoma je postalo to poželenje naravnost strastno. S prijateljem g. Kupnikom, veleposestnikom v Kostrivnici, sva se dogovo-

vala, da si kupiva takšne stroje. On je pisal leto dni na vse nemške tovarne.

Imela sva cele kupe cenikov. Zbral sem stroj na električni pogon za 3500 din. Dela zdob in obratuje dobro.

Banovinska hiralnica v Vojniku ima večji stroj, ki pa dela moko in so zadovoljni z njim.

Pri nas imamo premalo kosti. Pozimi še gre, ker jih pobiramo po gostlinah, a pri mesarju dobimo glave. Poleti pa kosti takoj oplesnijo. Sveže kosti damo posušiti v peč, ker drugače se stroj zamaši. Zmeljem precej na debelo, da gre hitreje. Dam najprej kuram, da si poberejo drobiž. Tudi ptičke si zberejo svoj delež, pa še mačke in peš. Glavno pa dam svinjam. Za mlade prasce so zdrobljene kosti posebno pripravna hrana.

Tak stroj je pripravljen za zavode, kjer je veliko ljudi na hrani, kakor so hiralnice, bolnišnice, kmetijske šole, kjer se nabere v par dneh toliko kosti, kakor pri kmetu v enem letu, in kjer redijo obenem veliko svinj.

Obenem bi uredili tako, da bi lahko okolčani prinesli kosti zdrobit ali zmlet proti mali odškodnini, kakor nosijo in vozijo žito v mlin. Stroj bi v par minutah kosti zdrobil in jih pripravil za prehrano perutnine in prašičev. To je naravno domače blago, boljše in več vredno kot klijno apno. Škoda za vsako kost, ki se zgubi. Ženske jih pogosto zmečejo v peč in skurijo. Če pa pride z gnojem na njivo, v desetletjih ne strohni in se brez haska vedno na novo podozra in izorava.

2. Velikonočno, kakor tudi vsako drugo nepotrebno streljanje, je že in še povzroča vsako leto ogromno škodo narodu in pred vsem kmetu. Zahanili so že dostikrat požare. Vsako leto, kakor tudi letos smo čitali, da so pripeljali toliko in toliko ponesrečencev v bolnišnice. V naši občini smo imeli kar dva takšna invalida po nepotrebnem, neumni lahkomišelnosti in jih desetletja oskrbovali.

Nikdar še ni nobena oblast kaj proti temu ukrenila. Res pa je tudi, da tozadevne zahteve še ni bilo slišati iz kmetijskih vrst. Čas in nujna potreba je, da se že enkrat napravi red v tej zadevi. Streljanja je že marsikdo sit izza svetovne vojne, zapravlja se po nepotrebnem denar, in spravlja v nevarnost zdravje, življenje in premoženje občanov.

Kdor hoče streljati po nepotrebnem, bi moral vložiti na srez pismeno, kolkovano prošnjo za dovoljenje. Kako, da pri naši kolektivanosti in pri iskanju vseh mogočih novih davčnih virov še niso na to prišli! Marsikaj, kar je narodu koristno, se obdavči pretirano, kar škoduje ali vsaj ne hasne, se pa pusti prosto.

Vsak, kdor hoče streljati, bi moral še imeti dovoljenje, prvo od občine, katera naj bi smela streljanje obdavčiti od ure ali dneva, in drugo od orožništva, katero naj

bi nadziralo, da je vsak streljač zavarovan proti nezgodi. Mladolentiki pa naj sploh ne dobijo dovoljenja. Glavno je, da nikdo ne sme streljati, kdor ni zavarovan proti nezgodi. Dajmo se razgovoriti in dognati, ali je kmet v večini za ali proti streljanju.

3. Tujke, to so besede iz tujih jezikov, katerih imamo celo povodenj. Kmetu ni potrebno, da bi jih razumel veliko število. Nekaj malega tistih, ki jih pogosto sliši, je pa koristno, celo potrebno, da jih dobro razume. Tudi tisti, ki veliko čitajo in so prilično izobraženi, marsikatero tujko nekako megleno razumejo, ne pa toliko jasno, da bi lahko komu, kateri jo sploh ne pozna, točni pomen razložili. Zato ne najdejo dovolj izrazitih besed.

2. **Birokratizem:** 100 kg papirja, vedro črnila, četa peropraskov in končni uspeh za en naprtnik haska ali modrosti. Mala basen, katero sem nedavno čital: Osel in želva stavita, kdo bo prišel poprej na gotovo točko onkraj velikega gozda. Osel dirja na vso moč in ko pride do mesta, ga želva že čaka. Ves začuden vzklikne: Kako pa je vendar to mogoče? Želva pravi prav skromno: šla sem po bližnici. Oh, vzdihne, jaz neumni osel, sem pa tekel po uradni poti.

Kmet vinogradnik je slišal, da je v mestu zavod, kjer preiskujejo različne pridelke. Recimo, da bi prinesel steklenico mošta naj mu povedo, koliko vsebuje sladkorja. Nameščenec pa bi mu dejal: Veste mož, to me gre kar tako. Pojdite na občino, naj vam napravi prošnjo. Na njo pritisnite kolek za 10 din in za odgovor priložite kolek za 20 din. Ko dobite rešitev pa prinesite Vaš mošt. In vendar bi takšno merjenje trajalo samo eno minuto, brez stroškov in človeškega napora.

Pred par tedni sem dobil psa iz Tržiča. Tovornina je stala samo 18 din. Poština ((brzjav) iz Celja v Vojnik 16.5 din. Namesto, da bi brzjavili »Pes na postaji«, so napisali: Glasom brzjavnega lista št. ... iposlal je itd., itd., torej celo zgodbo. To še ni bila takšna škoda. Ampak na visokih mestih je vse polno ljudi, ki povzročajo s svojim nepraktičnim birokratizmom državi in narodu ogromno škodo. Kuge, lakote, vojske in birokratov reši nas o Gospod.

3. **Centralizem,** opisan v malo pretirani obliki zato, da se bolje razume. Mali državni urad na deželi v državnem poslopu. Med letom nastane naenkrat potreba nujnega nepredvidenega popravila. V proračunu ni kritja. Starešina naznani srezu. Pride gradbeni inženjer, ki uvidi potrebo popravila in naznani banovini. Od tam prideta dva. Pregledata in spoznata potrebo. Banovina javi centrali v Beogradu celo zadevo. Od tam pridejo trije in skupno s prejšnjo trojico pregledajo in spoznajo, da je zahteva upravičena. Popravilo se odobri, katero je potem stalo 500 din, komisijski stroški

pa 5000 din. Ni slabšega gospodarja od tistega, kateri hoče do najmanjše malenkosti vse samo urejevati in voditi. To je ta nesrečni ničvredni, vsestransko škodljivi centralizem.

Goričan

4. **Sprememba travnika v njivo.** Kdor orje z živino ali s krampom prekopa travnato rušo, čuti, kako trudapolno je to delo in da pride najbolj takrat do izraza svetopisemski izrek: »V potu svojega obraza si boš služil svoj kruh.« Zelo si pa olajšamo delo in mnogo prihranimo na času, če hočemo spremeniti travnik v njivo, ako delamo na sledeči način.

Imel sem kos ledine, katero bi bil rad usposobil za pridelovanje okopavin. Prvo leto po košnji otave sem najprvo po trati vsejal rž. Q sejanju rži po trati je »Kmetovalec« že pisal. Nato pa sem navozil in potrosil hlevskega gnoja. Seveda ga mora biti toliko, da se nič ne vidi zemlja. Drugo leto po žetvi sem takoj na strnišče posejal ajdo in enako pognojil. Z ozirom na dejstvo, da hlevski gnoj vsebuje mnogo dušika, navadno pa premalo fosforove kisline in kalija, katerega ajda zelo ljubi, sem navrgel še nekoliko superfosfata in kalijeve soli. Superfosfata na ha 4 stote, kalijeve soli pa 2 stota, to pa tudi iz razloga, da bi mi ajda preveč ne poglela. Priznati moram, da sem bil s pridelkom zelo zadovoljen in tudi v račici se posevka nista mnogo razločevala od žita na zraven ležeči njivi. Na ta način se skoraj docela uniči travniška ruša in imel sem precej olajšano delo, ko sem takoj po ajdovi žetvi prekopal dotično zemljišče in ga pustil kar tako do prihodnje pomladi, da je še mrz na redil svoje. Tako pripravljena zemlja je bila spomladi sposobna za pridelovanje vseh kulturnih rastlin. Naj poskusi tako še kdo, ki se nahaja v enakih težavah kot jaz.

Golob Martinijan.

5. **Skušnje s topinamburo.** Zanimivi članki v zadnjih letnikih »Kmetovalca« so me navdušili, da sem lansko pomlad nasadil ca 50 arov tega zanimivega krompirja — pa čeprav cena po 2 do 3 din za seme (gomolje) zlasti lansko pomlad ni bila nič kaj vabljiva. Seveda so se mi sosede zato toliko bolj posmehovali češ: »Za krmo krompir je vendar še po 50 par dovolj drag.«

Ko je ta pri nas povsem nova rastlina v juniju pognala 1—2 m visoka stebila, je bilo moje delo deležno krone pomilovanja z opazkami, kakor: »Ta je pa že postal copernik; spomladi je sadil krompir, sedaj so mu pa zrastle nekake solnčnice.« Kogar ni pot zanesla mimo te moje njive, pa jo je kaki večer ali v nedeljo mahnil pogledat moje »coprnije«, in za »corpus delicti« seveda ni pozabil izrjaviti vsaj eno stebilo. Bil sem že v strahu, da do jeseni

že ne bo meni kaj ostalo in da navsezadnje še sam ne bom mogel dokazati, kaj sem sadil.

Koncem junija smo začeli za ped visoko žeti stebila topinambure in jih krmiti živini. Začetkom jo je živina prav rada žrla toda, po par tednih se je je naveličala (kakor vsake krme če jo ji neprestano pokladamo). Zato smo ostala stebila posušili v kozolcu. Suha jim je seveda pozimi teknila kakor najboljše seno. Prav tako je šlo »za med« tudi druga žetev meseca novembra — ko že primanjkuje ostale zelene krme. Ko je slana posmodila že vse ostalo zelenje, je moja »solnčnica« bila še vedno zelena — le pri tleh so listi pričeli počrnejati.

V jeseni smo izorali le četrt tega krompirja, ostali pridelek pa smo izorali šele prve dni aprila. Seveda so mimohodeči kar zijali. Saj so vso zimo prerokovali, da bom spomladi oral po mrazu »skuhani« divji krompir, sedaj pa se je pokazal za brazdo samo svež pridelek kakor jeseni! In to v času, ko že puhle in že rastoče repe in pese primanjkuje za živino. Seveda je bilo takoj polno kupcev na ta moj proizvod »coprnije«. Zahteval sem zadoščenja za deležno posmehovanje v tem, da ga izpod Din 3 ne dam. Saj sem tudi sam dal 3 kg navadnega krompirja za kg topinambure — letos pa zahtevam za pridelek komaj polovico tega. Sedaj seveda zopet niso bili redki oni, ki so kar zijali v me z izrazom, ki mi je tolmačil njihovo ugotovitev, da sem dozorel za umobolnico. Taka je pač tragika vsakega, ki je kljub vsemu temu še vedno dovolj trmast za preizkušanje novotarij...

Val. Janhar

6. **Moja opažanja.** Kot načelnik tukajšnje podružnice Kmetijske družbe sem letos sklical občni zbor in to priliko uporabil, da nabeream naročnike za »Kmetovalca«. Imel sem pa težko delo, ker je večina izjavila, da ji »Kmetovalec« ne bo nič koristil, če bo vojska. Pripovedoval sem jim, da sem že več kot 50 let naročnik »Kmetovalca« in še naročnino vedno obnavljam in plačam, pa mi še ni zmanjkalo kruha. Da se to ni zgodilo, se imam predvsem zahvaliti naravetom, ki sem jih čital v listu. Po teh nasvetih sem si postavil vzorne hleve, betonirane in svetle, z zračniki, točno po načrtu. Posestvo sem povečal in imam tri gnojnične jame, črpalko za gnojnico in betonirano gnojišče. Očital sem jim, da sicer priznavajo ta moj napredek, vendar posnemali me niso v mojem delu. Naročajo raje politične liste in se brigajo za druge stvari, ne pa za samoizobrazbo v stroki. Saj tudi jaz naročam politične liste, ker pač želim biti o vsem obveščen, vendar pa smatram »Kmetovalca« za oni list, ki kaže kmetom pot do napredka. Res je danes naše gospodarstvo težko in ne pom-

nim, da bi še bilo kdaj prej težje. Gospodar sem že čez 50 let in bom 27. junija 77 let star ter sem vedno bolj izhajal, kakor sedaj. Kljub svoji starosti ne obupavam, ker vem, da se bo že na bolje obrnilo in da bo imel vsak dosti kruha, če bo le hotel delati.

V naslednjem vam poročam nekaj lastnih izkušenj, ker želite, da se objavijo v »Kmetovalcu« in tako otmejo pozabljenju.

7. Velika je gonja proti dolgouhecu-zafeu in priporočajo se razna sredstva za obrambo mladega drevja. Jaz se branim že dolgo let tako, da si pripravim belež iz apna, v katero vlijem nekoliko arborina. S tem beležem temeljito namažem drevesca in ne uničim samo razne škodljivce, temveč tudi zajcu zagrenim okus.

8. Po travnikih vidim destikrat kupe, ve-

like kakor krtine, ki so v napoto pri košnji. Kaj storiti? V jeseni, ko se zberejo mravlje v mravlišču, vzamem bat ali kij in vse te kupe temeljito poteptam, Mravlje tako uničim in potem složno kosim in grabim seno.

9. Kdor spomladi škropi sadno drevje, naj ne škropi po cvetju, ker je galica škodljiva za čebele. Imam čebelnjak v nekdanji drevesnici Kmetijske družbe in ker sem škropil po cvetju, so mi vse čebele pomrle.

10. Priporočam vsem podružnicam, da si nabavijo zemljišče za drevesnico. Naša podružnica ima takšno drevesnico in iz nje dobi vsako leto vsak član po nekoliko brezplačnih drevesc, kar spodbuja člane k umnemu sadjarstvu.

Zajec Janko.

Poljedelstvo.

Industrijske rastline.

Ing. I. Zaplotnik

S skupnim nazivom »industrijske rastline« imenujemo one kmetijske rastline, katerih pridelki postanejo uporabni šele potem, ko jih na primeren način tehnično predelamo. V prvi vrsti spadajo sem rastline, iz katerih dobivamo rastlinska olja — oljarice in rastline, iz katerih dobivamo vlakno — predivne rastline. Dalje bi mogli sem prišteti tudi nekatere okopavine in rastline, ki služijo za pridobivanje barvil. Mi bomo tu napravili v kratkih potezah pregled oljaric in predivnih rastlin.

Preden začnemo z naštevanjem in opisom, se mi zdi potrebno, naglasiti naslednje: Vsem industrijskim rastlinam je več ali manj skupno, da so za domačo uporabo le malo prikladne. Če hočemo s temi rastlinami doseči gospodarski uspeh, jih moramo vnovčiti. Nekakšno izjemo tvorita lan in bučnice v krajih, kjer se pridelujeta za domačo uporabo in imata še zvezo s staro domačo obrtjo. Kadar pridelujemo npr. sončnice za kisanje, je pač ne smatramo za oljarico. Pri vnovčenju je pa važno, da se pridele te ali one oljarice ali predivne rastline v nekem okolišju toliko, da je sodobna tehnična predelava možna in donosna. Iz tega sledi, da je kmet pri industrijskih rastlinah mnogo bolj odvisen od splošnosti, kakor pa pri pridelovanju npr. krompirja, katerega lahko pokrmi, če ga prodati ne more, ali ga proda, če mu to bolj kaže kakor pa pitanje prašičev. Le če ima zago-

tovljeno prodajo vsega pridelka po primernih cenah, more misliti na pridelovanje industrijskih rastlin. V splošnem zahtevajo industrijske rastline več in skrbnejšega dela, več in pravilnejšega gnojenja, boljše in bolj obdelane zemlje, dajo pa tudi pri urejenem unovčenju več dohodka.

K oljaricam prištevamo: sončnice, ricinus, oljno repico, ogrščico, riček, mak, sezam, divji žafran, madijo, sojo in zemeljske lešnike; rastline z dišečim (aromatičnim) oljem: janež, koriander, kumno, gorčico. Oljnato seme imajo tudi buče in predivne rastline: lan, konoplja, bombaž.

V naši državi kolikor toliko uspevajo vse našete oljarice, nekatere pač le na jugu (sezam, bombaž, zemeljski lešniki), toda vse v toplejših in sončnih predelih boljše, kakor pa v hladnih in meglenih krajih.

Sončnice zahtevajo dobro zemljo in dovolj hrane v zemlji. Od vseh naštetih oljaric pa so za naše kraje še najbolj prikladne. Oljna repica, ogrščica in gorčica kot oljarice zgubljajo svoj pomen, ker se njihovo olje lahko nadomesti in celo boljše nadomesti z mineralnim oljem. Ogrščica zahteva zemljo kakor pšenica, dočim repica in gorčica uspevata tudi na slabši zemlji. Riček, divji žafran in madija nimajo posebnega pomena. Sezam, podzemeljski lešniki (kikiriki ali arašidi) in bombaž uspevajo pri nas le v Južni Srbiji. Mak uspeva sicer tu-

di pri nas, toda pridelek se ne more meriti z onim južnih krajev niti po kvaliteti niti po množini. Ricinus zahteva močno zemljo in mnogo sonca. Občutljiv je za mráz. Ker ne dozoreva istočasno, (starejša razcvetja prej, mlajša pozneje ali pa sploh ne) bi v našem podnebjju le izjemoma dal primeren pridelek. Soja uspeva tudi pri nas; popolnoma gotove so pa le rane in srednje-pozne sorte, dočim pozne sorte ne dozorevajo vedno pravilno. Soja zahteva v mladosti zelo mnogo nege, pozneje pa se lepo razraste in zapusti zemljo v prav dobrem stanju, kot stročnica pa jo celo obogatiti z dušikom. Aromatične oljarice zahtevajo dobro in čisto zemljo. Nekatere so eno, druge dvoletne.

K predivnim rastlinam prištevamo: lan, konopljo, bombaž, juto, manilo, sizal, novozelandski lan, kenaf, ramijo in kendir. Pri nas sta udomačena samo lan in konoplja. Lan je pravzaprav edina domača predivna rastlina, ki daje tudi oljnato seme. Konoplja je bolj doma v vzhodnih predelih države, zlasti v Vojvodini in Srbiji okrog Leskovca. Tam je tudi industrija, ki se peča s predelavo konoplje. Konoplja zahteva dobro, močno in čisto zemljo; v mladosti je občutljiva proti mrazu. Bombaž uspeva pri nas samo v Južni Srbiji. Juto pridelujejo v Indiji, manilo po otokih Tihega oceana, sizal v Mehiki, novozelandski lan v Novi Zelandiji in Avstraliji. Kenaf ali konopljasti slez pridelujejo v Indiji in Perziji. Na Kitajskem in Japonskem pridelujejo kitajsko koprivo ali ramijo. Kendirali turka pa raste divje v Turkestanu. Juta, manila, sizal, novozelandski lan, konopljasti slez, ramija in kendir so nadomestki za konopljo. Nadomeščajo jo, kolikor rastejo v ugodnejših krajih in jih tam pridelujejo cenejše roke.

Na splošno vzeto, imajo oljarice pred predivnimi rastlinami prednost v tem, da so odpadki pridobivanja olja zelo dobro močno krmlilo — oljne pogače. Vendar vse pogače niso uporabne za krmo ali vsaj ne v poljubni množini. Pri zagotovljeni prodaji je pa stvar računa, katera rastlina je donosnejša. Vselej pa mora kmetu biti najvažnejši pogoj: zagotovljena prodaja, potem šele pride drugo.

Žitna mušica.

Poobl. agronom ing. Lojze Prezelj, Ljubljana

V ozimni pšenici in rži zapazimo na polju že jeseni, navadno pa šele na pomlad, porumenela mesta. Že na prvi pogled vidimo, da rastlinice zaostajajo v rasti in da žito ne bo kaj prida. Škodo povzroča neznatna mušica, ki je že dolgo časa znana kot velik škodljivec žitaric.

Žitno mušico so najprej opazili v Evropi, okrog leta 1771., odkoder je bila prenesena v Ameriko. Tam se je do konca prejšnjega stoletja že povsod razširila, imenujejo pa jo tudi hesenska mušica, to pa radi tega, ker so jo baje vojaki iz Hessena zanesli tja v času bojev za samostojnost Amerike.

Tudi v Evropi povzroča žitna mušica veliko škodo. Dobro jo poznajo v Nemčiji, Franciji, Italiji in Madžarski. Nam povzroča posebno v žitnih predelih, v posameznih letih, veliko škodo. Največjo škodo povzroča v Ameriki, kjer pogosto uniči tudi čez 50% vsega pridelka in računajo povprečno letno škodo na 20.000.0000 dolarjev.

Žitna mušica je približno 3 mm velika. Samica se razlikuje od samca in je bolj črne barve, le členki na zadnjem delu so rdeči. Zanimivo je, da rdeča barva že par ur po smrti izgine. Krila so pokrita s črnimi dlakami, so slabo rdečkaste barve in imajo tri podolžno ležeča rebra. Tipalke so sestavljene iz 17 členkov, od katerih sta pa le dva bolj močno razvita. Noge so močne in dolge. Samec je nekoliko manjši, bolj vitek od samice, zadek pa ima bolj cilindričen.

Ličinka žitne mušice je belkasto rumena, dolga 2,5–3 mm. Zapredek je temnosive barve in je precej podoben lanenemu zrnu.

Žitna mušica se pri nas navadno pojavi dvakrat na leto, v jeseni septembra meseca in na pomlad aprila. V jeseni jo vidimo ob solnčnem dnevju, bolj proti večeru, letati nad komaj izklilimi posevki ozimne pšenice in rži. Samica leže jajčeca na nežno, komaj razvito listje, posebno pšenice in rži. Topla in suha jesen vplivata prav posebno ugodno na razvoj škodljivke. V pomankanju ozimin, če smo se s setvijo ozimin zakasnil, leže samica jajčeca na izklile rastlinice žitaric na nepreoranih strniščih, ali ob robu njiv, ob potih, pod kozolci, včasih pa tudi na listje trav.

Samica leže 80 do 100 kot steklo prozornih jajčec. Polaga jih v vrste na gornjo stran najnižje ležečih

listov. Jajčeca pritrdi na listje z neke vrste lepilom, ki ga samica ob času leženja izloča. V dobrih osmih dneh se iz jajčec razvijejo ličinke, ki gredo takoj k podnožju, k vratu samih rastlinic, kjer začenejo svoje škodljivo delovanje. Tu žro ličinke ožilje prvih nežnih listov, radi česar nežna rastlinica slabi in zaostaja v rasti. Pozneje se naselijo na teh ranah še razne glivice, ki povzročajo gnitje, radi česar tako povsem oslabela rastlinica navadno kmalu odmre.

Napadene rastlinice razlikujemo od zdravih po tem, da prve vidno zaostajajo v rasti, listje je znatno krajše in sredina napadenih rastlinic končno porumeni. Če izrujemo tako rastlinico in ji odstranimo listje do vrata, vidimo posamezne, pa tudi 2–4 belkasto rumene ličinke žitne mušice skupaj. V jeseni napadene rastlinice navadno kmalu odmro, sicer pa je oslabljen rastlina vsled mraza zapisana gotovi smrti. Še pred zimo se ličinka zaprede in do pomladi ne povzroča več nobene škode.

Na pomlad, v milih zimah že koncem marca in v prvi polovici aprila, opazimo ob lepih, toplih dneh, proti večeru mušice. Radi različnih življenjskih pogojev (toplota, vlaga, prehrana) se neke mušice poprej razvijejo, nekatere pa pozneje. Doba letanja in leženja jajčec traja radi tega več tednov. Samice ležejo jajčeca sedaj tudi na že izklile jarine. Povzročena škoda je na pomlad vse večja, saj se tudi rastlinice veliko bujnejše razvijajo.

Vlati napadenih rastlinic so krajše in se vsled vetra ali dežja kaj rade prelomijo. Žito navadno poleže in napravlja vtis kot da ga je toča potolkla. Če je kaj zrna, je vselej drobno, ničvredno. Navadno pa je klas prazen, če se vlati pred cvetenjem že niso prelomile. Pod zlomljeno vlatjo ostanejo zapredki škodljivke na strnišču, iz katerih se v septembru razvije nov rod mušice.

O b r a m b a :

1. Priporoča se pozna setev ozimin, da tako mušica ne more polagati jajčec na komaj izklile posevke.
2. Plodored.
3. V močno napadenih okrajih priporočajo sejati že v začetku septembra manjšo količino pšenice in rži. Tu leže škodljivka jajčeca. Posevek nam služi le kot mamilo in površino pred zimo globoko preorjemo, pravo setev pa izvršimo konec septembra ali pa šele v prvih dneh oktobra.
4. Na pomlad moramo jaro žito čimprej sejati, da se rastlinice kar moč hitro razvijejo in da tako prebole napad škodljivke. Potrebno je radi tega zemljo dobro pripraviti za setev in pognojiti.
5. Napadene posevke ob žetvi nekoliko višje požeti in strnišče zažgati. Kadar je žito pleglo in je klasje prazno, da se žetev niti ne izplača, je najbolje, da njivo globoko preorjemo ali pa zažgemo. Amerikanci so delali poizkuse in so vzgajali sovražnika žitne mušice, majhno osico, ki leže jajčeca v telo ličinke žitne mušice. To je osica *Polygnotus hiemalis*. Baje so se ti poizkusi dobro obnesli.

Nova pota za povečanje pridelkov.

Janko Kač

V teku zadnjega desetletja je rastlinarska znanost odkrila in raziskala v mladih rastlinah snovi, ki povzročajo njihovo rast in jim je dala ime avksin, po naše rastilo. Te snovi se nahajajo v prav malenkostnih množinah v rastlinskih kalčkih in je bilo treba mnogo truda, da so jim dognali kemični sestav. Ta raziskovanja pa so dokazala, da se dajo te dragocene snovi tudi umetno izdelovati in njihov učinek kar nič ne zaostaja za naravnimi avksini. Danes imamo na svetovnem trgu že celo vrsto teh rastil in je tudi domača tvrdka v zadnjih dveh

letih pričela uvajati takšno domače rast pospešujoče sredstvo pod zaščitno znamko »Fitodin«.

Avksin ne nadomešča gnojenja, temveč le smotrno pomaga izkoristiti gnojilne snovi in tako povečati pridelke naših polj. Brez zadostnih količin temeljnih gradnikov rastlinskega telesa: apna, kalija, fosforja, dušika, železa in magnezija, avksin ne more nuditi uspehov, kakor ne more še tako priden zidar zidati hiše brez kamna, opéke, malte in cementa. Šele te snovi dajejo zidarju možnost, da lahko razvije vse svoje zmožnosti.

Avksin vlije v rastline novih mo-

či in jih spodbudi k boljšemu prerasnavljanju. Kakor vsak živi stvar, bodisi človek ali žival, drugače prenese isto snov, tako se je izkazalo, da je za vsako vrsto rastlin potrebna posebna, prav za njo najugodnejša sestava in jakost avksina, ki jih ločimo po tem, da pridamo k oznaki črke A, B, C, D in tako dalje. Tako se preprečijo zamenjave, ki bi mogle zmanjšati ali celo vzeti pričakovani uspeh zaradi nepravilnega ravnanja. Glavni pogoj za uspeh z avksini je dobesedno točno ravnanje po vsakemu sredstvu priloženem navodilu, ki je posledica dolgoletnega strokovnega preizkušanja. Kdor avksin po svoje razredči, — bodisi da prilije več ali manj vode, — tvega uspeh. V trgovini so alkoholne raztopine umetnih rastlin. Uporabljajo se v treh razredčitvah (močni, srednji in slabi) v mlačni vodi. Z vsakim litrom razredčenega avksina se lahko pripravira 1 kg semena, ki mora ostati eno uro v raztopini, niakar se posuši v senci in še isti dan poseje. Za večino doslej raziskanih rastlin je najprikladnejša srednja jakost. Imamo pa tudi izjeme, kakor na primer oves, kjer najbolj ustreza slaba raztopina avksinov A in B. Sem spada tudi inkarnatka, ki najbolje izkoristi slabo raztopino avksina C.

Kako učinkujejo avksini? Rastilo, ki ga je vsrkalo zrno vase, vzpodbudi tisti del zametka, ki ima osnove za korenine, da začne bujno rasti in požene rastlina naglo močan šop korenin v zemljo. Zato se vrhni del rastline v prvih tednih rasti počasneje razvija kakor pri kontrolnih rastlinah. Ko pa pričnejo te razbohotene korenine dovajati hrano rastlini, pa se ta naglo požene in prekosi kontrolno setev. Po avksinu povzročeno ojačenje koreninskega šopa je poleg povečanja dovajanja hrane še iz dveh vzrokov važno. Močno ukoreninjenim setvam v jeseni ne grozi, da bi jih mrz popuilil, čez leto pa mnogo laže prenašajo sušo. Z avksini aktivirani pridelki celih 10 do 14 dni prej dozori, kar je važno za uspešno kolobarjenje in pa tudi zaradi nevarnosti pozebe na jesen (na pr. pri ajdi). Glavno za pridelovalca pa je povečanje pridelka po uporabi avksinov, katero znaša 50 in še več odstotkov — kakor je pač vgojena zemlja.

Mimo vsega tega pa vplivajo avksini zelo ugodno na kaljivost semena, kar je zlasti važno pri de-

teljinem semenu, ki kaj rado trpi na kaljivosti. O uporabnosti in koristnosti avksinov za razne kmetijske rastline sta objavila pravkar izsledke svojih poizkusov na polju dva nemška strokovnjaka Amlong in Naundorf. Ta dva sta pokazala, da se je tudi v širši praksi pokazalo kvašenje semen z avksini prav donosno.

Doslej je bila navada — naša slaba slovenska navada, da smo čakali skromno v kotu, kaj bo kje kdo na svetu novega uvedel, da bi sami potem tudi bili deležni dobrot novega odkritja. Nič nismo pri tem pomislili, da nas je ta naša ponižnost stala lep denar, ki smo ga morali tujcu plačevati za njegove izume, bili smo pa poleg tega še oškodovani s tem, da smo bili pozni zamudniki. Z uvedbo umetnih avksinov v splošno kmetijstvo pa korakamo danes na čelu kmetijskega napredka.

Pa bo kdo rekel, kaj nam hasnejo ti avksini, če je treba kljub njim tudi gnojiti. Temu povemo tole: ploščina njive je podana in zastražena z mejniki, ki jih ne smemo brez kazni premikati. V globino nam ne pusti povečati njive za življenje rastlin neprimerno tlo. Ostane nam le še zidanje njive navzgor, to se pravi, stremeti moramo, da na naših malih njivah čim bolj dvignemo donos pridelkov. Tu pa nam odpirajo avksini nove možnosti zlasti za malega kmeta, ki je dejansko naš slovenski kmet.

Opomba uredništva. Prinašamo gornji informativni članek iz pisa g. Kača, ki se sam že nekoliko let bavi s tozadevnimi poskusi. Kakor čujemo, bodo letos napravile točne vzporedne poskuse tudi razne kmetijske šole in Kmetijska poskusna postaja v Ljubljani.

Pomagajmo ozimnam.

Letošnja izredno dolga in huda zima je ozimnam marsikje škodila. Na mnogih krajih je zaledenela snežna plast zadušila žita ali jih je hud mrz uničil tam, kjer je bil sneg odpihan. Na vsak način bo potrebno pomagati slabim ozimnam takoj sedaj, dokler še niso začele poganjati z glavnim gnojenjem z umetnimi gnojili. Gnojenje je treba izvesti čimprej, kajti takrat ko začnejo žita poganjati mora biti gnojilo v zemlji že raztopljeno in na razpolago v takšni obliki, da ga rastline lahko takoj porabijo.

Samo gnojenje je treba izvršiti ob suhem vremenu. Ako trosimo gnojilo na mokre posevke, obstoja nevarnost, da jih gnojila popolnoma osmodijo. Najpripravnejši dnevi za takšno gnojenje so sedaj, ko ob dnevih lahkega mraza zemlja še nekoliko pomrzne.

Kakšna gnojila uporabljamo za gnojenje »na glavo« ali za zeleno gnojenje?

Poleg mešanih gnojil (Nitrofoskal-I, Nitrofoskal-II, Nitrofoskal-III in sicer 100

kg na oral), ki jih zadnja leta kmetovalci vedno bolj zahtevajo v te svrhe, lahko na tem mestu priporočam apneni dušik, to je edino dušično gnojilo, ki pride letos pri nas v poštev. Čilski soliter je težko nabaviti in tudi je dražji. Žita rabijo v začetku svojega razvoja največ dušika. Poleg tega, da jim gnojilo apneni dušik nudi potreben dušik, jih še ščiti proti glivičnim boleznim, ker s svojim ostrim delovanjem uničuje snežno plesen. Apnenega dušika rabimo za oral 50 do 100 kg. Posebno moramo paziti na to, da se apneni dušik trosi **ob suhem vremenu** in na kolikor mogoče **suha žita**. Na vsak način pa se mora trositi preden žita začnejo poganjati. Učinek gnojenja je še boljši in sigurnejši takrat, kadar se raztrošena gnojila ob prikladnem vremenu še zabranajo. Gnojilo, ki se z zemljo na ta način pomeša, ostane dalje časa rastlinam na razpolago in pride tudi prej v dotiko s koreninjem. Upoštevajte še enkrat glavno pravilo pri tem gnojenju: **»Kdor hitro da, dvakrat da!«**

Travníštvo.

Prednost travne in deteljne mešanice.

Ing. Bajec Viktor

Marsikateri gospodar je v svoji lastni praksi dognal, da posebno črna detelja zelo rada zataji, posebno, če niso najpovoljnejše prilike za njen razvoj (zemlja, klima). Praksa je tudi pokazala, da je v takem slučaju najbolje gojiti deteljo pomešano z raznimi travami.

Prednost sejanja mešanice leži v različnih svojstvih pomešanih rastlin. Rastline imajo različne korenine in razne potrebe po hranilnih snoveh in tako tudi različne zahteve na klimatske pogoje. S sejanjem mešanice se zemlja mnogo bolj intenzivno izkoristi. Detelja namreč

poganja korenine globoko v zemljo, korenine trav pa ostanejo v gornjem sloju. Na ta način se mnogo večji sloj zemlje naenkrat in mnogo bolj ekonomsko izkorišča. Trave imajo popolnoma druge potrebe glede količin in tudi vrste hranilnih snovi. To dokazuje pepel detelje, ki vsebuje trikrat večje količine magnezija, 4 in pol krat več apna in 1 in četrt krat več fosforne kisline, kot jih ima n. pr. mačji rep. Detelje ne črpajo dušik iz zemlje, nego ga s pomočjo bakterij na koreninah usvajajo iz zraka. Odvišni dušik oddajajo lahko drugim rastlinam, ki z njo skupno rastejo. Pač pa detelja s svojimi koreninami črpa svojo potrebo na fosforju, kaliju in apnu iz zemlje in ker ima globoke korenine, se to zgodi iz nižjih slojev, kamor trave ne dosežejo. Tako detelja ne samo, da ne odvzema hranilne snovi iz vrhnjih slojev, kjer jih črpajo trave, temveč tudi prepreči izgubo hranilnih snovi, ki se izpirajo iz vrhnjih slojev v nižje in ki bi bili odplavljeni s podtalno vodo, če jih ne bi korenine detelje prestregle. Nasprotno tem lastnostim detelje, iščejo trave rudninsko hrano le v vrhnjem sloju.

Mešanica trav z deteljo torej mnogo bolj izkoristi zemljišče in donaša tudi večje povprečne pridelke. Ti povprečni pridelki so tudi mnogo bolj sigurni, kot če sejemo čiste kulture, ker če rastne prilike ne odgovarjajo detelji, godijo travam in obratno. Zaradi različne višine rastlin v mešanici, se bolje izkoristita zračni prostor in svetloba. Zato tudi detelja v mešanici bolje uspeva, kot če je sejana čista, ker jo pred mrazom ščitijo odpornejše trave, odnosno zakrivajo v suši, da jo lažje prenese.

Mešanica je mnogo manj podvržena raznim rastlinskim boleznim in živalskim škodljivcem. Deteljni škodljivci ne napadajo trav, travni pa ne detelje. Če v mešanici propade ena vrsta rastlin, se bolj razvijejo druge in s tem pokrije izguba v donosu, ki bi sicer nastopila. Ravno črna detelja je zelo nesigurna rastlina, ker jo rade napadajo razne bolezni in paraziti (zajedanci), tako da se kmalu pokažejo v deteljišču prazna mesta. Za gospodarstvo je dostikrat važno, da se mešanica lahko prej seje zopet na isto njivo kot čista detelja. Če se namreč detelja seje prezgodaj na isto polje, jo zelo rad napade deteljni rak ali se pa pojavi utruje-

nost zemlje za deteljo. Nasprotno temu pa lahko mešanico večkrat sejemo v plodored. Mešanico lahko gojimo celo na takem zemljišču, ki je za samo deteljo že prelahko ter na njem ne bi uspevala.

Kot živalska hrana je mešanica bolj prirodna kot pa posamezne čiste kulture; tudi bolj okusna in ugodna je za živali. Razmerje hranilnih snovi je namreč mnogo bolj povoljno in zato živina beljakovine v mešanici mnogo bolj izkoristi kot iz čiste detelje.

Pri pripravi sena bomo ugotovili, da se seno mešanice hitreje posuši, kot čista detelja. Tudi se nam ni treba tako točno držati časa košnje pri mešanici, ker se bolj zgodnje in kasne rastline med seboj izpopolnjujejo ter lahko odložimo ali pospešimo košnjo, če se bojimo slabega vremena. Pri zelenem krmljenju se nam ni treba bati, da bo živino napelo, kot je to čest slučaj pri krmljenju s samo deteljo.

Vinogradništvo.

O očesih vinskih trt.

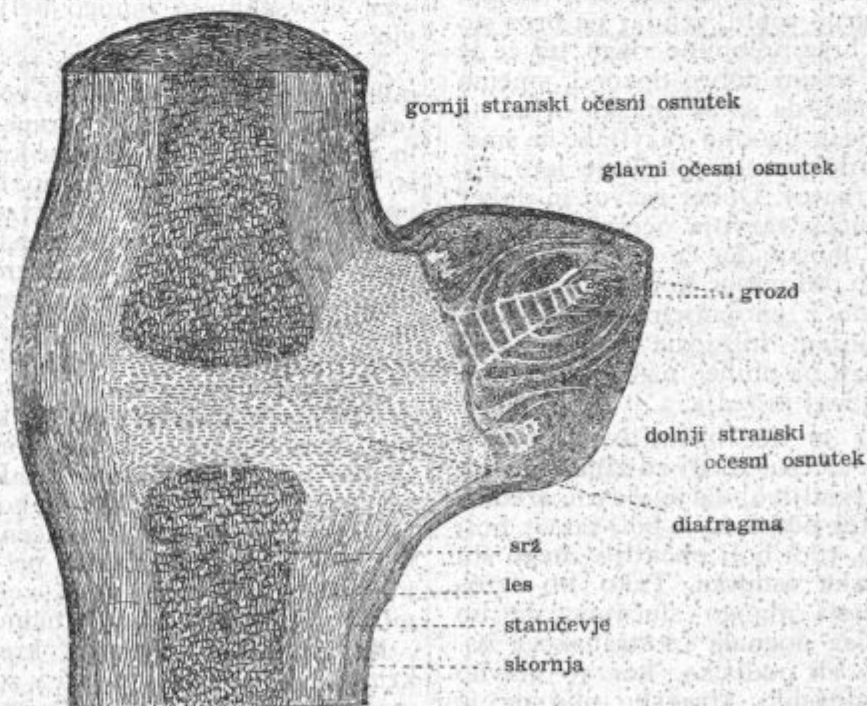
Ing. Ivo Zupančič, Ljubljana

Ker je letošnji zimski mraz napravil precej škode na očesih vinske trte zlasti nekaterih bujnoroščih sort, menda ne bo odveč, če si jih nekoliko od bližje ogledamo.

Na vinski trti razlikujemo tri vrste očes in sicer: zimska, letna in speča očesa.

Iz očes zrastejo vedno le mladice, nikoli pa ne morejo iz njih nastati korenine, kakor se včasih napačno misli, četudi se enoletni les, posejan v zemljo, vkorenini skoraj izključno le na onih delih rozge, kjer sedé očesa.

so očesa le na kolenih ali členkih, to so odebeljena mesta rozge, v katerih notranjosti je nakopičeno največ rezervne hrane, pred vsem škroba. Na kolenih enoletnega lesa si stojijo sosedna zimska očesa drugo drugemu nasproti. V splošnem so očesa na dobro dozorelem lesu dobro razvita in so od zunaj rjave barve. Če prerežemo po sredini tako dobro razvito oko od zoženega vrha z ostrim nožem do širšega vznožja in nam je mogoče pogledati ta prerez z močnejšimi povečevalnim steklom, potem se nam

Prerez skozi zimsko oko

Najvažnejša vrsta očes na vinski trti so zimska očesa. Le-ta se nahajajo samo na rozgi, na enoletnem lesu, ki z očesi vred prezimi, od tod ime zimsko oko. Na rozgi

odkrije zanimiva notranjost očesa, ki skriva v sebi vse to, kar nastane v teku vegetacijske dobe od pomladi do jeseni na mladici, izvzemiši zalistnike ali roparje, ki se raz-

vijejo šele na letni mladici sami.

Zunanost očesa tvorijo debeli, rjavi luskolisti, pod njimi je belkasta, smolasta volna, ki obdaja pravo oko, sestoječe iz treh stožičastih osnutkov zelene barve. Debeli luskolisti varujejo notranjost očesa pred zunanjo vlago, skupno s smolasto volno pa pred mrazom in tudi pred izsušenjem.

Izmed teh treh osnutkov je srednji stožec največji ter ga je smatrati kot glavno oko, dva stranska sta krajša, slabše razvita ter predstavljata stranski očesi ali podoke.

Vsi trije osnutki predstavljajo v očesu v skrčeni obliki mladice. Glavna mladica se razvije iz najbolj razvitega srednjega stožca. Iz stranskih osnutkov pa zraste mladica kvečjemu iz enega.

Zlasti v srednjem, glavnem osnutku se dovolj jasno razlikujejo posamezni deli bodoče mladice: medčlenki, členki ali kolena z listi, viticami in grozdiči. Kolikor grozdičev je osnovanih v očesih, toliko jih bo na posameznih mladica.

Potemtakem je letošnja letina že bila določena lansko leto tedaj, ko je zimsko oko doraščalo in dozorelo. To je v glavnem v mescih juliju in avgustu ter v jeseni. Ako je takrat posebno ugodno vreme, primerno toplo, vendar pa brez suše in brez preobilne vlage, ter če je les v jeseni dobro dozorel, smemo računati, da so se zimska očesa na mladica ugodno razvijala in smemo pričakovati naslednje leto dobro trgatev. Dober razvoj in dober zaključek razvoja očesa je pa seveda mogoč le, če je zemlja primerno rodovitna. Rodovitnost vzdržujemo z gnojenjem. Z letošnjim gnojenjem torej ne moremo več vplivati na obilico nastavka, pač pa na razvoj grozdja.

Kar se tiče občutljivosti osnutkov v očesu, zlasti za zimski mraz, je razumljivo, da je glavni, srednji osnutek očesa, ki je bolj razvit, bolj sočen, tudi bolj občutljiv, nego sta stranska osnutka. Tako bo letos verjetno mnogo slučajev, da bo mladica poginila iz stranskega osnutka ali podočka, ker je glavno oko pozeblo, stransko oko pa je ostalo nepoškodovano. Četudi ta mladica ne bi bila rodovitna, je vendar boljše nekaj, kakor pa nič.

Letna očesa nastanejo kot prva očesa na letni mladici v listnih kotih. Ta očesa so blede, se ne razvijajo popolnoma ter iz njih izrase

takoj stranska mladica, zalistnik ali ropar. Ta mladica, ki je v razvoju vedno daleč za glavno mladico, je včasih tudi rodna, vendar pa grozdiči ne dozore; imenujejo jih martinščke.

Ob vznožju zalistnika v listnem kotu pa začne rasti in se razvijati zimsko oko, ki do konca vegetacijske dobe popolnoma dorase in dozori.

Letna očesa, oziroma iz njih nastali zalistniki niso večjega pomena za vinsko trto, zato se zalistnike prikrajšuje ali tudi odstranjuje. Če se glavna mladica nad zalistnikom poškoduje, prevzame njeno vlogo zalistnik. Pri zelenem cepljenju pa nam dá ravno zalistnik na cepiču mladico, iz katere se vzgoji v teku let nadzemni del trsa.

Tretja vrsta očes na vinski trti so speča očesa, ki se nahajajo iz-

ključno le na starem lesu. Ta očesa nastanejo tam, kjer je iz kakršnega koli vzroka nastal zastoj ali ovira v pretakanju sokov in se na tem mestu nagomilavajo hranilne snovi (rezervna hrana), gradivo za nove tvorbe. Ta očesa so v splošnem le slabo razvita ter zrastejo iz njih po večini le slabo razvite mladice. Vse te mladice iz spečih očes se opleje razen onih močnejših na krakih ali deblu vinske trte, ki so potrebne pri bodoči rezi za skrajšanje krakov ali znižanje celotnega trsa na deblu.

Vsa očesa, kakor je razvidno iz povedanega, imajo za vinsko trto svoj pomen.

Najvažnejša pa so in ostanejo zimska očesa na enoletnem lesu, v katerem je skrito vse bogastvo vinske trte, bodoči pridelek, up in nada vinogradnika.

Živinoreja.

Nekaj o krepkih krmilih.

Ing. Bajec Viktor

Pod tem imenom razumemo krmila, ki vsebujejo take hranilne snovi, ki povečajo mlečnost. Najvažnejše snovi vsake hrane so prebavljive beljakovine. Zato se kot krepka krmila smatrajo predvsem ona, ki vsebujejo mnogo beljakovin.

Ni pa važno samo to, da je v krmilu mnogo beljakovin, temveč morajo biti krmila čim bolj pomešana in različna. Zakaj? Mešana krmila so bolj okusna kot eno samo. Izpopolnjujejo se med seboj v vsebini hranilnih snovi, prebavljivosti in uporabni vrednosti. Če krmimo večje količine samo enega krepkega krmila, lahko to povzroči pri kravi prebavne motnje, oziroma vpliva na okus ali vonj mleka. Čim več in čim dalje časa krmimo s krepkimi krmili, tem več jih moramo skupaj pomešati. Posamezna krepka krmila ne delujejo enako na vse krave in pokažejo različen učinek na izločevanje mleka pri raznih kravah. Zato se meša več krmil, da se dobi najboljši učinek.

Razmerje posameznih krepkih krmil v mešanici mora biti v sorazmerju z osnovno krmo. Če vsebuje osnovna krma vse hranilne snovi, potrebne za vzdrževanje telesa, tedaj dajemo kravam tako mešanico krepkih krmil, da pokrijemo z njo še potrebo za povečanje mlečnosti. Nasprotno če je ena od hranilnih snovi v osnovni krmi v pre-

obilici ali pomanjkanju za vzdrževanje telesa, moramo paziti, da ne bo v krepki krmi preveč ali premalo te snovi.

To je seveda mnogo težje ugotoviti, kot če je vzdržna hrana pravilno odmerjena in moramo krepko hrano odrediti samo za povečanje produkcije mleka. Zato moramo osnovno krmo vedno tako sestaviti, da ne odgovarja samo potrebam za vzdrževanje telesa, temveč tudi potrebam za povečanje mlečnosti in sicer v vseh hranilnih snoveh čim bolj enakomerno. (Glej članek: Izračunavanje krmnih obrokov v št. 12 l. 1939).

Napravimo primer. Neka osnovna krma za 500 kg težko kravo vsebuje v kg prebavljive: suhe snovi 12.90, beljakovin 0.30, tolšč 0.80, brezdušičnih ekstraktnih snovi 6.50. Škrobna vrednost te krme je 4.61, a razmerje beljakovin 1:23. Za vzdrževanje telesa 500 kg težke krave pa je potrebno v kg: suhe snovi 10 do 12, beljakovin 0.30, tolšč 0.05, brezduš. eks. snovi 4.50 do 5.20. Škrobna vred. naj znaša 3.00, razmerje beljak. pa bi moralo biti 1:16. Sedaj lahko izračunamo, koliko teh hranilnih snovi še poleg potrebe telesa ostane za tvorbo mleka. Iz tabele je razvidno, da suhe snovi zadostuje za tvorbo 4 kg mleka, medtem ko ni na razpolago nič beljakovin. Ker so pa beljakovine najvažnejša snov in se po njih

ravna produkcija mleka, bomo morali temeljni hrani dodati takih krmil, ki bodo vsebovala več beljakovin in malo brezduš. eks. snovi, ker

ko škrobno vrednost. Zato velika količina slame in grobe krme znižuje hranilno vrednost predvsem brezdušičnim ekstraktnim snovem

kovinami in ostalimi snovmi.

Pripravimo si recimo mešanico krepkih krmil iz 4 vrst tropin, ki vsebuje prebavljivih hranilnih snovi v kg: (Glej tabelo 2)

Te številke pokažejo, da z mešanico oljnatih tropin hitreje pokrijemo potrebe beljakovin kot ostalih hranilnih snovi. Ker je bilo v našem primeru v osnovni hrani premalo beljakovin, ki so potrebne za povečanje mlečnosti, jih bomo dodali s to mešanico. Poglejmo si, kako bo izgledal krmni obrok, če osnovni hrani dodamo mešanico oljnatih tropin in za koliko litrov mleka bomo potem imeli na razpolago vseh hranilnih snovi.

Imamo kravo, težine 500 kg, ki daje 20 l mleka dnevno. V osnovni krmi dobi hranilnih snovi kot v tab. 1. Vidimo, da z dodatkom mešanice krepkih krmil krijemo potrebo z 20 l mleka in nekaj še ostane. Izgine pa nepravilno razmerje, da primanjkuje beljakovin in preostaja drugih, manj važnih snovi, kar pride v prilog boljšemu izkoriščanju hrane. (Glej tabelo 3)

S tem dodatkom smo dosegli, da so beljakovine v višku in izenačili smo precejšen višek brezdušičnatih ekstr. snovi iz osnovne hrane.

Poglejmo si vrednost nekaterih krepkih krmil. Preračunano je, da je za vsak l mleka potrebno 60 g prebavljivih beljakovin.

1	Prebavljive				Škrobna vrednost	Razmerje beljakovin
	suhe snovi kg	beljakovine kg	tolšče kg	brezduš. eks. snovi kg		
Osnovna hrana v gornjem primeru za 500 kg težko kravo vsebuje	12.90	0.30	0.08	6.50	4.61	1:23
Po normah potrebuje krava vzdržne hrane	10—12.0	0.30	0.05	4.50—5.20	3.00	1:16
Torej preostane za tvorbo mleka	0.90	0	0.03	1.30—2.00	1.61	
Za vsak liter mleka pa je potrebno	0.22	0.04—0.07	0.02	0.10—0.17	0.25	
Višek torej zadostuje za kg mleka	4	0	1	10	8	

vidimo, da je teh v osnovni krmi za tvorbo 10 l mleka preveč. Tab. 1

Gospodarske razmere kmetij čisto ne dovolijo nobenih sprememb v izboljšanju osnovne hrane, po-

in surovim vlaknom, da tudi te visoko izračunane številke ne odgo varjajo možnostim izkoriščanja.

Krepka krmila vsebujejo več beljakovin in imajo manj brezdušič-

2	Prebavljive				Škrobna vrednost kg
	suhe snovi kg	beljakovine kg	tolšče kg	brezduš. eks. snovi kg	
1 kg tropin zemeljskega oreška	0.88	0.40	0.07	0.22	0.75
1 kg tropin bombažnega semena	0.91	0.36	0.13	0.15	0.77
1 kg tropin sezama	0.91	0.33	0.11	0.15	0.72
1 kg šrot soje	0.86	0.34	0.07	0.29	0.74
Skupaj	3.56	1.43	0.38	0.81	2.98
Za 1 kg mleka je potrebno	0.22	0.06	0.02	0.14	0.20
4 kg te krepke krme krije torej potrebo za kg mleka	16	23	19	5	14

sebnio pred kraj zime, ko že primanjkuje krme. Velike količine brezdušičnih ekstraktnih snovi in surovih vlaken, dajejo krmi viso-

nih eks. snovi in surovih vlaken, posebno če so sestavljene iz raznih oljnatih tropin. Zato z njimi lahko izravnamo velike razlike med belja-

3	Prebavljive				Škrobna vrednost
	suhe snovi kg	beljakovine kg	tolšče kg	brezduš. eks. snovi kg	
Osnovna hrana za 500 kg težko kravo vsebuje	12.90	0.30	0.08	6.50	4.61
4 kg mešanice krepkih krmil vsebuje	3.56	1.43	0.38	0.81	2.98
Skupaj	16.46	1.73	0.46	7.31	7.59
Krava za 20 l mleka dnevno potrebuje	14—16	1.4—1.5	0.40	7—7.4	7—7.7
Ostane še višek v kg ca.	1.5	0.28	0.03	0.11	0.24
Za 1 kg mleka je potrebno hranilnih snovi	0.22	0.06	0.02	0.13	0.25
Hranilnih snovi ostane še za nadaljnjih litrov mleka	7	4	1	1	1

Vrstni red po količini beljakovin	1 kg krmila vsebuje prebavljivih beljakovin v g	1 kg zadostuje za kg mleka
Mesna moka	700	11.66
Ribja moka	450	7.50
Tropine zemeljskega oreška	400	6.60
Šrot soje	370	6.10
Tropine soje	340	5.60
Tropine lupine [razgrenjene]	290	4.80
Tropine sončnice	290	4.80
Tropine lana [brez tolšče]	280	4.60
Tropine repica	230	3.80
Pšenična krmilna moka	120	2.00
Pšenični otrobi [srednji]	120	2.00
Rženi otrobi	110	1.80
Ržena krmilna moka	110	1.80
Ječmenovi otrobi	100	1.66
Ječmenov zdob	90	1.50
Ječmenova krmilna moka	90	1.50
Rženi šrot	90	1.50
Ovseni šrot	80	1.33
Ječmenov šrot	70	1.10
Koruzni šrot	70	1.10

Krmila, ki imajo največ beljakovin, se v praksi najbolj uporablja, ker so najcenejše sredstvo za produkcijo mleka. Zato moramo

vedeti za vsako krmilo, koliko ima odstotkov prebavljivih beljakovin. Potem lahko izračunamo koliko stane 1 kg mleka z ozirom na ceno teh beljakovin. Tako bomo ugotovili, da sta vrednost in cena raznih tropin še vedno rentabilnejša kot pa žitarice. Iz tega je tudi razvidno, da žitaric in njih izdelkov, tudi če jih pridelamo, ne moremo vsled visokih tržnih cen rentabilno uporabljati za krmo, da bi povečali mlečnost.

V sedanjih težkih časih so tudi krepkim krmilom poskočile cene in se jih bo le težko toliko pokrmilo, kot je potrebno, da se pokaže učinek t. j. povečanje mlečnosti. Zato bomo predvsem odvisni od kvalitete in kvantitete ostalih, doma pridelanih krmil, ter bomo produkciji in pravilnemu konzerviranju (pravočasni košnji, ensiliranju, itd.) posvetili vso našo pažnjo.

Svinjaki.

Franc Dolenšek

Kmet naj ima praktične in ne drage svinjake. Tega pravila sem se držal, ko sem zidal svoje in prepričan sem, da marsikateri kmetovalec želi, da mu jih opišem in mu s tem prihranim mnogo potov in skrbi.

Ogledal sem si na Grmu nove in res praktične svinjake. Ko pa sem izvedel, koliko je stal sam tlak, naročen iz Nemčije, sem kar ostrmel. Napotim se do kmeta, kateri ne pozna denarne krize. Prosim ga, da mi pokaže nove svinjake. Prav z veseljem to stori ali tudi takoj omeni, da so veliko stali. Napravil jih je skoro bi rekel za večno. Prešiči, pa tudi ogenj mu jih ne morejo uničiti. Stene, strop, tla, korita, vse iz betona. Rad sem mu verjel, da je za vse to veliko denarja potrošil. Meni, pa se prešiči še niso toliko zamerili, da bi jim sezidal tako drage betonirane ječe.

Obrnem se do kmeta Amerikanca, ki je ravno kar dovršil novi svinjak. Dosti dolarjev je moral prinesiti iz Amerike. Stopiš v svinjak, kot bi prišel v kako dvorano. Srednji hodnik je čist, kot le kaj. Gnoj se namreč ne spravlja na hodnik, temveč ima vsak hlev posebna vrata za nastiljanje in kidanje. Na vprašanje, kako mi ugajajo, mu samo odgovorim, da takih ne zmorem zgraditi. Ponudi mi, da mi ravno take sezida, če mu dam 70 jurjev.

Veleposestnik v bližini se je tudi odločil za nove svinjake. Zvedel je za Amerikančeve, ali tudi za dve napaki, ki jih je naredil. Hlevi s posebnimi vrati za kidanje so namreč mrzli. Pri vsakem hlevu je pa tudi odprtina za odtok gnojnice, ki jako dobro služi podganam za vstop pod svinjake. Ta Amerikančev svinjak je dvodelen: zgornji del za rejo prašičev, spodnji pa za rejo podgan. Da se ne bi v graščinskih svi-

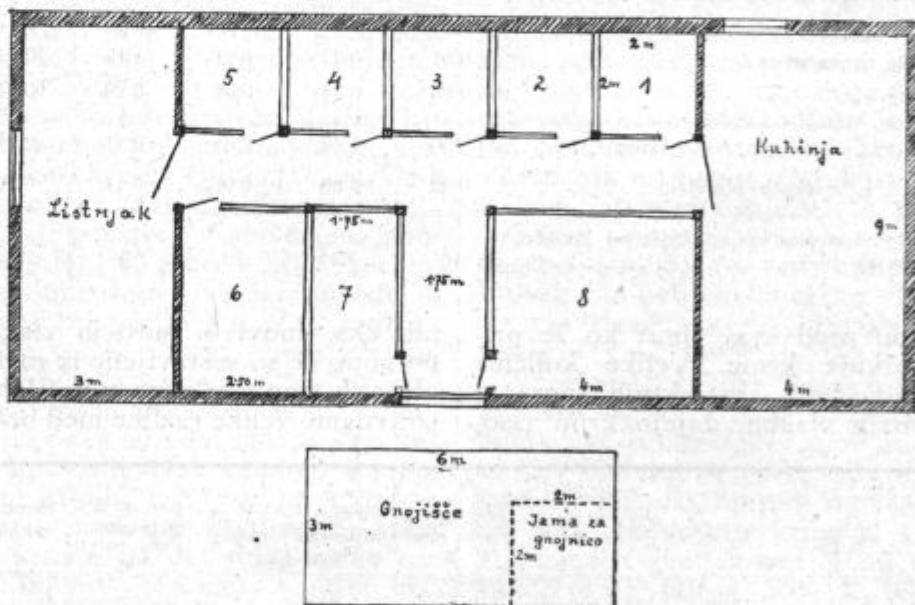
njakih podgane redile, so naredili hleve pol metra nad betonskim tlakom, tako da se pod hlevom z lahkoto očistijo gnezda podgan in druga nesnaga. Toda vse to je zvezano z velikimi stroški. Vprašam mojstra tesarja, koliko časa so delali te hleve, pa mi pove, da skoro vso zimo.

Obupaval sem že skoraj. Spoznal sem, da je praktične svinjake lahko sezidati, težko pa jih je napraviti za mali denar. Domislil se na-

nem preudarku sem si postavil svinjake take, kot predstavlja priloženi tloris. Pet hlevov (št. 1, 2, 3, 4 in 5) so namenjeni za eno veliko ali dve srednje veliki stari svinji. Prostor št. 6 zavzema svinja z mladiči, v hlevu št. 7 pa hranimo male pajske. Prostor št. 8 je določen za skupno rejo pršutarjev. V njem je prostora za 6 prašičev po 100 kg težkih. Na enem koncu se svinjakov drži kuhinja, na drugem pa listnjak. Zraven hleva je tudi gnojišče z jamo za gnojnico, ograjeno z velikim tekališčem skozi katero teče voda, ki služi svinjam za pijačo in kopel.

Prostori niso ločeni z betonsko ograjo, niti z deskami, ampak z 10 cm širokimi latami. Hlevi zgledata, kot bi bili prašiči v kurniku na sejmu. Ograja je samo 1 m visoka, in zato zelo praktična pri nastiljanju in pri nadziranju prašičev. Odpirati ni potrebno nobenih vrat, vse se vidi od zgoraj. Ograja iz lat je tudi cenejša, ker se porabi manj lesa. Prešiči vidijo drug drugega in kadar se spustijo na tekališče, se ne črtijo. Ako bi se vgnezdila kakšna kužna bolezen, bomo lesene late pokurili in jih z malimi stroški na-

Tloris svinjaka.

Kmetijsko družbo in jo prosim, naj mi sporoči, kje bi videl praktični in kar je glavno, poceni zgrajeni svinjak. Po posredovanju Kmetijske družbe sem sprejel od g. M. Zupanca, sres. kmet. referenta v Mariboru, prav enostaven načrt, ki ga je tudi odobrila kraljeva banska uprava v Ljubljani dne 2. 10. 1934.

Po omenjenem načrtu in po last-

domestili. Vrata in stene so pritrjene na betonske stebre. Korita so pomaknjena nekoliko na hodnik izpod ograje, da nam ni treba odpirati vrat, kadar v korito zlivamo hrano.

Velikega pomena je tudi tekališče tik za svinjake. Poprej smo morali paziti na prašiče, kadar smo čistili hleve, da nam niso pobegnili,

Sedaj jih pustimo na tekališče in brez težave jih spravimo nazaj na njihova mesta. Pri krmljenju z zeleno krmo tudi manj potratimo na tekališču, kot pa če bi jo dajali v hlevih. Če sta tekališče in svinjak tiik drug drugega, si lahko prašiči poljubno zbirajo svoje bivališče, kar je važno zlasti ob veliki vročini ali v dežju.

Svinjaki so zidani iz takozvanega lahkega kamna. V bližini je sosed riigolal vinograd in še vesel je bil, da sem mu kamenje pospravil. Tako sem prišel poceni do gradiva. Svinjak ima 5 oken 80×60 cm velikih, tako da je svinjak jako svetel. Tla so betonska, a v hlevih je na betonskem tlaku lesen pod, seveda brez vsake odprtine pod njim, da se izognemo podganam. Imam ta svinjak že par let in nisem še opazil podgane v njem. Vrata iz kuhinje nimajo praga, temveč so tla ravna in gladka, da nam ni treba krmo nositi v škaflih k prašičem. Napravil sem si čebriček na 4 kolesih in z njim vozimo krmo po svinjaku, da jo lažje razdelimo svinjam. Gnoj spravljamo iz hlevov na gnojišče s pomočjo škripcev, ki jih vozimo po močnih žicah, kot v ljubljanski klavnici meso. Da se pri kuhanju hrane para hitro razgubi, sem napravil nad kotlom veliko odprtino, ki se priročno odpre in zapre. Svinjaki imajo stropne ventilacije, strop sam pa je lesen.

Hlev za pršutarje ima neko posebnost. Tlakovan ni z betonom, temveč z močno žgano opeko. Na eni četrtini prostora je lesen pod, ki ga loči od drugega prostora 20 cm široka deska. Nastiljamo seveda s samo na tem prostoru. Svinje se kraj hitro navadijo, da odlagajo blato kje v kotu, tako da imajo ležišče vedno čisto in zgleda, kot bi hodile sipat na posteljo.

Pri listnjaku nisem zidal sten, temveč sem uporabil stene dveh siloznih jam, ki mi prav dobro služijo. V nje spravljam mlado črno deteljo, pesno in repno listje in pa buče. Buče razsečemo, jamo pa pokrijemo z ilovico. Pozimi takšne buče svinje raje žro kot poleti sveže. V kuhinjo sem napeljal tudi vodlo, ki teče v kotle, a kadar čistimo svinjak, tudi po hlevu.

Svinjak me je stal okoli 10.000 dinarjev. Pri starih svinjakihi je bilo vse raztreseno: kuhinja zase, hlevi na treh krajih, listnjak daleč stran, gnojišče zopet drugod. Koliko muke pri delu in še dekle sem moral plačati 100 dinarjev mesečno dražje kot sedaj; pa še težko sem jo dobil!

Sedaj sem pri plači dekli za 1200 dinarjev letno na boljšem, delo opravimo hitreje in svinje lažje nadziramo, kar je tudi vredno 800 dinarjev letno. 2000 dinarjev so pa že lepe obresti od vloženih 10.000 dinarjev!

Živinozdravilstvo.

Svinjska rdečica.

Vet. Dolenc Milan

Najbolj razširjena svinjska bolezen pri nas je rdečica. Razen pri nas je razširjena tudi po vsej Evropi in to največ v onih krajih, kjer se najbolj intenzivno bavijo s svinjerejo. Čim plemenitejše pasme so svinje, tem bolj so podvržene tej bolezni. Tudi hrana in nega močno vplivata na to bolezen. Svinje, ki so naravno držane, to je one, ki so večinoma na prostem in ki so hranjene čim manj s kuhano, tem več samo s sirovo hrano, take skoraj ne poznajo rdečice. Svinje pa, ki čemijo vedno le v zaprtih, vlažnih in temnih svinjakihi in ki so hranjene le s kuhano hrano, torej brez vitaminov in rudninskih snovi, najraje zbole na rdečici. Zato lahko rečemo, da je to bolezen svinj, ki so le v svinjakihi in hranjene s kuho, torej držane nenaravno.

Rdečica je kužna bolezen svinj. Vzrok bolezni so bacili rdečice. Ti so povsod, tako tudi v zemlji in celo v zdravih prašičih jih večkrat dobimo. Iz tega sledi, da so sicer bacili rdečice glavni vzrok, toda potreben je še neki moment oziroma povod, da telo oslabi in da dobe bacili premoč nad telesom. Takih momentov je dosti, n. pr. nagla sprememba vremena, nagla sprememba hrane, transporti; gliste itd. Čim slabše je telo, oz. svinja manj utrjena, tem lažje delo imajo bacili in tem lažje nastopi bolezen. Ko pa so postali bacili enkrat že močni (virulentni) in so povzročili bolezen pri enem prašiču, potem se od tega bolezni hitro širi dalje. Od bolnih se bolezen širi s hrano in pijačo, ki je ponesnažena z blatom, scalnico ali krvjo bolnih svinj.

Najbolj so občutljivi prašiči v starosti od 3. do 12. meseca. Sesa-joči prašički so zelo odporni. Tudi starejši od enega leta redkeje zbolijo, ker so bolezen ali že preboleli, ali pa so postali odporni. Zelo občutljive so tudi svinje, oslabiljene od poroda.

Inkubacija, t. j. čas od okužitve do prvih znakov bolezni, je 1 do 8

Res so mi dali svinjaki dosti skrbi in truda, toda sedaj sem jih vesel kadar jih pogledam. V veliko zadoščenje mi je, če jih smem komu pokazati, posebno če me pohvali, da sem jih dobro pogodil.

dni. Prvi znaki so tile: svinja neha jesti, zariva se v slamo, je zaprta. Če jo potipljemo po ušesih in telesu, čutimo, da je zelo vroča, ko pa zmerimo toploto s toplomerom, vidimo, da znaša 41.5 do 42 stopinj Celzija, ali pa preko 42. Nadalje se bolezen razvije v treh, oziroma štirih oblikah. Pri prvi obliki se drugi ali tretji dan izpušijo po telesu izpuščaji različne velikosti, oblike kvadrataste in okrogle. Izpuščaj je dvignjen 2 do 3 mm nad površino kože in ostro omejen. Barve je rdeče in modro rdeče. Kasneje se na teh mestih napravi-jo rjave hraste. Ker izgleda tak prašič kot bi ga s koprivami opekli, imenujemo to obliko koprivčasti izpuščaj. Ta oblika rdečice je najlažja in jo svinje večinoma prebolijo.

Druga oblika je zastrupljenje krvi po rdečici. Pri tej obliki postane svinja rdeča po trebuhu, po prsih, po vratu in ušesih. To so različno velike, nepravilne svetlo rdeče lise, ki postanejo temnejše in modrordeče barve. Kasneje se zlijejo ena v drugo. Včasih nastanejo na lisah mehurčki, ki se presušijo v rjave hraste. V težkih slučajih zanaša svinjo v zadnjem koncu, sluznice postanejo plavkaste, nastopi še vnetje pljuč in končno poginejo v 3 ali 4 dneh. Včasih se bolezen tako hitro razvije, da prašič sploh ne postane rdeč in pogine že v enem dnevu. To je bela rdečica, ki je najbolj nevarna.

Končno se vsaka oblika rdečice lahko razvije v kronično (dolgotrajno). Ko zginejo bolezenski znaki, začne žival zopet jesti in postane živahnejša. Vendar po 6 do 12 tednih slabše žre, je otožna, se nerada giblje, ter večinoma leži in to najrajši na prsih. Kmalu začne kašljati, težko diha in koža postaja modrordeča. Srce tako močno bije, da se dobro čuti, če položimo roko nanj. Taka žival še kakšen teden hujša in končno vedno pogine.

Znaki pri raztelesenju: Zelodč-

na in črevesna sluznica, posebno sluznica tankega črevesa je katarlično otečena in večkrat vidimo na njih krvavitve. Vranica je navadno otečena, rjavkastordeča in nekoliko mehkejša. Na ledvicah vidimo majhne točkaste krvavitve. Zelo karakteristično za kronično obliko so karfijolaste naslage na srčnih zalistkih. Najbolj sigurno ugotovimo rdečico z bakteriološko preiskavo.

Kako se varujemo rdečice? Svinje obvarujemo pred rdečico s tem, da jih utrđimo. To dosežemo, če jim omogočimo, da se gibljejo čim več na prostem ter tako utrde proti vremenskim spremembam. Hranimo jih s surovo hrano, ki vsebuje dosti vitaminov. Skrbeti moramo tudi, da imajo suhe, zračne in svetle svinjake. Če tako gojimo svinje bo tudi cepljenje dalje časa uspešno. Cepljenje je pa itak že skoraj vsakemu poznano kot sigurno in dobro sredstvo zoper rdečico, ki pa je tudi tako poceni, da se vsakomur izplača dati par dinarjev zanj. Kot se je izkazalo, najdalje drži, če cepimo meseca aprila in maja, ker v vročini svinje ne stvarjajo v krvi dosti protiteles. To cepljenje drži 4 do 6 mesecev, kar je seveda odvisno od pravilne nege in prehrane svinj.

Poginjene svinje je treba globoko zakopati, da ne morejo do njih psi, ki sicer raznašajo okoli mrhovino in s tem tudi bolezen. Lahko jih tudi sežgemo ali porabimo v tehnične svrhe n. pr. za milo. Pri tem je treba paziti, da se ne raznese mrhovina in da se tudi zagrebe zemlja, ki je onesnažena s krvjo in blatom. Meso bolnih in poginjenih svinj ter kri, blato in scalnica vsebujejo milijone bacilov rdečice in se s temi bolezen prenaša dalje. Paziti je treba, da se poginjene svinje ne mečejo v reke, potoke in mlake, da jih ne dobe cigani ali psi. Pri razkuževanju je treba natančno, posebno v svinjaku, vse pogrebsti in očistiti ter slamo in odpadke sežgati, tla oribati s pepelovim lugom, nato posipati pod z živim apnom, štene in ostalo pa prebeliti z apnenim beležem. Razkuževati moramo natančno, ker nam sicer nič ne koristi in ostane svinjak še vedno okužen in ko damo v svinjak nove svinje, nam zopet zbole za rdečico.

Kakor hitro se kje pojavi rdečica ali je le sum, mora to vsak lastnik prijaviti občini ali najbližjemu

veterinarju, ki ukrene vse potrebno, da se bolezen ne širi dalje.

Zdravljenje bolnih svinj je danes s cepljenjem tako sigurno, da je greh nasproti samemu sebi, če takoj ne pokličemo veterinarja.

Opozoriti moram na nekatere napake, oz. neumnosti, katere počenjajo ljudje z bolnimi svinjami. Prvo kar moram poudariti, je to, da je edino zdravilo **cepivo**, to je serum proti rdečici, vsi različni praški in zdravila so le goljufija. Druga velika napaka je ta, da nekateri vlivajo svinjam siloma razne tekočine. To je za svinje usodno, ker se večinoma ulije v pljuča in svinje poginejo od pljučnice. Zapomnite si: **svinjam sploh ne smete vlivati zdravila**. Tretja napaka

je ta, da ljudje mislijo, da svinjam koristi puščanje krvi. To nič ne pomaga; s tem dosežemo le to, da s krvjo, v kateri je največ bacilov rdečice, bolezen le dalje širimo in okužimo vso okolico. Prenehajmo torej že enkrat s to neumno vražo.

Iz tega torej sledi, da je edino sredstvo za zdravljenje na rdečici bolnih svinj cepivo, zato nikoli ne odlašajmo in takoj pokličimo veterinarja, ki bo edini lahko rešil svinjo. Ne storimo tega prekasno, ker on tudi ne more delati čudeže, da bi skoraj crknjene svinje obudil k življenju.

Meso v sili zaklanih svinj je neškodljivo in se sme z dovoljenjem veterinarja uporabljati doma, ne sme se pa prodajati.

Perutninarstvo.

Ali naj redimo purane?

Leopold Paljk

Reja puranov ni v Sloveniji bogzna kako razširjena. Še največ goje pri nas purane v vzhodnem delu Slovenskih goric. V manjših jatah jih najdemo tudi na Ptujskem in Krškem polju in v Prekmurju. V večjih množinah pa goje purane Hrvatje in Srbi, ki zalagajo z okusnim puranovim mesom v jeseni in pozimi domača in inozemska tržišča. Pa tudi Bosanci jih na jesen priženo k nam ter jih največkrat zamenjujejo v meščanskih družinah za staro, ponošeno obleko.

Prav bi bilo, če bi se tudi slovenski perutninarji v večji meri zanimali za rejo puranov, zlasti pa tam, kjer imajo živali skozi vse leto prsto pašo na razpolago. Žeteli je, da vsak kmečki perutninar goji na svojem dvorišču vsaj nekaj pur, ki jih lahko uporablja v zgodnji pomladi za valjenje, ko mu navadno primanjkuje zanesljivih kokelj. Pura je namreč odlična valilka in jo skoro v vsakem času lahko prisilimo sedeti. Ker je vztrajna in zanesljiva, nam vali zaporedoma tudi 2 do 3 krat. Puranovo meso je odlične kakovosti in izmed vseh vrst perutninskega mesa najbolj cenjeno. V teži doseže pura 8—12 kg, puran pa celo 15—18 kg.

Pradomovina purana je Severna Amerika, kjer živi še danes divja v velikih jatah ob Mississipiju v državah Ohio, Kentucky, Illinois in Indiana, med tem ko je v drugih gosto naseljenih državah Unije že skoro povsem iztrebljen. V Evropo so porane prinesli okrog l. 1500 in

sicer najprej na španske dvore, nato na Angleško, v Francijo l. 1540., kjer so jih začeli gojiti na veliko, nato v Nemčijo, kjer so imenovali prvotno purana »kalkutski petelin«. Danes goje purane skoraj po vsej Evropi. Reja puranov je razširjena na Španskem, v Franciji, v Italiji, zlasti pa na Angleškem, kjer mora imeti vsak Anglež za božič purana na mizi.

Da se ni tovrstna reja perutnine pri nas bolj razširila, je vzrok v tem, da nam primanjkuje obsežnih pašnikov, pa tudi zato, ker mnogi reici menijo, da je vzreja puričev silno težka ter zahteva mnogo dela in truda. Ta slednja trditev ni nikakor upravičena ter bi nas ne smela odvracati od zreje puranov, ki nam dajo okusno in cenjeno meso ko nobena druga vrsta perutnine. Poleg tega pa doseže — seveda če ima žival prsto pašo — v teži brez posebnega krmljenja zavidljivo višino. Izmed vseh vrst perutnine je odrasla pura še najbolj skromna. Živali so izredno utrjene in ne potrebujejo pozimi bogzna kako tople kurnice. Nasprotno se v toplem hlevčku še pomehkužijo in je zarod takih živali navadno šibak in bolehen. Vsekakor pa mora biti hlevček dovolj prostoren. Za vsako puro računamo 1 kv. m površine. Kurnica je lahko lesena, vendar pa mora biti tako zgrajena, da ni v njej prepaha. Grede naj bodo široke, vse v isti višini ter 50 cm od tal.

Pura prične nesti proti koncu fe-

bruarja, odnosno v marcu. Ako ji jajca sproti odvezemamo, znese 15 dlo 20, včasih tudi po 30 do 40 jajc. Krepke živali začno vdruživati v avgustu. Ta jajca so pa navadno slabo oplojena. Na leto znese pura dlo 70 izredno okusnih, belo lupinastih in rjavo pikčastih ter 70 do 100 gramov težkih jajc.

Najprimernejši čas za nasad je april. Puri podložimo 16—18 jajc. Mladiči se izvale v 28—29 dneh. Za valilko vzemimo 2 leti staro puro, le v izrednem primeru smemo uporabiti tudi izredno krepke in zdrave enoletne živali. Odlične, že preizkušene valilke si obdržimo še za nadaljna leta (6—7 let). Za nasad vzemimo jajca od najkrepkejših živali. Samec-plemenjak naj bo dvoleten. Pridružimo mu 4 do 6, kvečjemu 8 pur. Kdor redi le manjše število pur, se mu ne splača držati skozi vse leto plemenjaka. V tem primeru lahko odnese svoje pure k rejcu, ki ima samca, nakar jih oplemenjene vrne lastniku, ko pure prenesejo. Enkratni spoj s plemenjakom zadostuje za oploditev vseh jajc, ki jih pura znese v naslednji nesni periodi. Ta način plemenitve je priporočljiv tudi zaradi tega, da ne plemenimo živali v ožjem krvnem sorodstvu.

Prepričan sem, da bi mnogi perutninarji redili pure, ako ne bi bilo med njimi razširjeno mnenje, da je odgoja puričev zelo težavna, kar pa je docela neutemeljeno. Res, da obstojajo pri vzreji puričev majhne težave, a samo v zgodnji mladosti. Prav isto se dogaja tudi pri vzreji piščet. Vestnost in natančnost je tudi tu kot pri vsaki drugi vzreji potrebna. Največ iz grub imamo tam, kjer je plemenska družina vsled medsebojnega križanja degenerirana in kjer nimajo živali dovolj paše. Ako hočemo odstraniti napake, ki jih rejci lahko pogoše pri vzreji puričev, je treba poznati življenje divjih pur v naravi. Tu opazimo: 1. pure začno valiti šele tedaj, ko nastopi stalno toplo pomladansko vreme, 2. pura skrbno varuje mladiče pred vlago in mokroto, 3. mladiči imajo prosto pašo, kjer si iščejo potrebno hrano sami. Torej! Predvsem ne nasajajte puri prezgodaj! Nikdar ne podlagajte purinih jajc pred aprilom! Tako se izležejo puri v času, ko se je vreme že ustalilo in je tudi paša na razpolago. Gnezdo jih uredimo na zemlji. Obdamo ga z zidaki. Na pod ali tla položimo travnato rušo 20 cm visoko, napravimo primerno vdolbino, ki jo

nasteljemo s senom ali zrezano slamo ter podložimo 16—18 jajc. V zadnjih dneh valjenja ne vznemirjamo po nepotrebnem živali.

Izlegle puriče pustimo pod kokljo 24—36 ur. Pura namreč vztraja na jajcih, dokler ne izvali vseh. Izlegle puriče prenesemo v lesen hlevček, ki ima 1 do 1 in pol kv. m površine. Da bo v hlevčku toplo, naj bodo tla lesena in dobro nastlana z rezanico iz slame. Nastil večkrat zamenjajmo. Streho nad hlevčkom je treba obiti s strešno lepenko. V takem hlevčku je dovolj prostora za 20—30 puričev. V hlevček položimo puro z mladiči. Poleg hlevčka uredimo pokrito tako zvano »tekališče«, da morejo mladiči tudi v slabem vremenu brskati v suhem prostoru. Paziti je treba, da ni v hlevčku prepiha. Za uspešen razvoj sta namreč glavna pogoja gibanje na prostem in svež zrak. Kdor bi puriče prve dni zapiral v toplo sobo ali jih deval pod steklena okna toplih gred, kot še marsikje dogaja, bi mladiče samo razvadil in pomehkužil. Prva ostrejša sapa bi potem mehkuže ugonobila. Zgodaj je treba mladino navajati na vse vremenske prilike, tako na sončno kakor tudi ostro in vetrovno vreme. Tekališče naj bo v začetku gosto obito z letvicami ali obdano z žično mrežo, da ne morejo živalce uiti in so tudi varne pred mačko. Tla v tekališču naj bodo posuta z drobnim peskom, ki ga moramo večkrat izmenjati ter odstraniti nesnago. Lahko so pa tudi zaraščena s travnato rušo. Tako urejen prostor je temeljni pogoj za uspešno rejo puranov. Ker sta rosa in mokrota sploh največja sovražnika mladičev, ne spuščajte puričev na prosto dotlej, dokler ni rosa popolnoma izginila! V ugodnem vremenu pa spustite živalce iz hlevčka in tekališča na prosto, kjer se po mili volji razgibljujejo in najdejo same dovolj sočne rastlinske in tudi živalske hrane, kakor: črvov, glist, polžev, kobilic itd. Paziti pa moramo, da ne vodi pura-vodilka mladine predaleč na polje in v gozd. Puro kot vodilko piščet ne priporočam uporabljati. Vsekakor je boljša vodnica kokoš. Priporočam zato nasaditi puram in kokošim istočasno, nato pa izlegle puriče prepustiti kokošim, da jih vodijo na pašo.

S čim bomo krmili puriče? Komaj izvaljenim ne smemo dati nobene hrane vsaj 36 do 48 ur. Mladič prinese za ta čas hrano s seboj na svet v neporabljenem rumenjaku,

ki mu visi v majhni vrečki na trebuhu in jo nato vsrka skozi popkovo. Kot prvo hrano dajaj puričem sesekljan beljak trdo kuhane-ga jajca, pomešan s seseklanimi koprivami ali regratom! Eno jajce zadostuje za 15 puričev. V prvih osmih dneh jih krmimo na dan 4 do 5 krat. V prvih tednih jim dajaj še krušne drobtine, luščeno proso; kašo, prav malo kuhanega krompirja, ki mu primešaš sesekljano zelenjavo: koprive, drobnjak, solato, špinačo, regrat, rman, itd. Navedene snovi zmešaj, dodaj nekoliko kostnega zdroba in mesne moke ali pa skute ter s to mešanico krmimi mladiče, vendar ne preveč naenkrat, marveč le toliko, kolikor živalce kmalu pospravijo. Dvakrat na dan jim dajaj svežo vodo; še boljši pa je pinjavec. 4 tedne starim puričem dajaj ječmenov zdrob, nekoliko pšenice in oves. Ob lepem vremenu jih spuščaj na pašo in zgodaj navajaj, da si sami iščejo hrano. Zamešano krmo jim pokladaj v plitva lesena koritca, ki jih vsakokrat po uporabi temeljito očisti in umij ter nato še posuši. V vodo deni ščepec železnega vitriola ali vsaj železnega prahu, ki zelo ugodno vpliva na tvorbo krvnih teles. Večkrat zbole puri ravno radi uživanja postane in pokvarjene vode. Ko so puri 8 do 10 tednov stari, se jim pojavijo na glavi nekake bradavičice. V tej prehodni dobi moramo živalcam posvečati še prav posebno pažnjo. Če pa smo do tedaj ravnali po zgornjih navodilih, so živalce že tako utrjene in odporne, da jo zlahka prebijejo in prenašajo odslej prav do bro vsako vreme.

Ko so živalce operjene, jim že lahko zamesimo žgance iz krompirja, žitnega zdroba in otrobov, dokler ne preidemo k povsem zrnati hrani, kar se zgodi, ko so 10 do 12 tednov stare. Tedaj jih spuščamo ves dan na pašo, kjer najdejo obilo hrane same. S pokončevanjem škodljivega mrčesa, polžev, kobilic i. dr. nam istočasno tudi veliko koristijo. Zvečer se vračajo s polnimi golšami s paše domov. Če jim navržemo še pest zrnja, povsem zadostuje, da se živali lepo razvijajo. 6 do 7 mesecev stare že lahko pitamo.

Pri nas goje največ grahaste, t. j. belo-sivo progaste pure. Imamo pa tudi bronaste, črne, bele ali virginske, modre, rumene in rdeče pure.

Čebelarstvo.**Nekaj o prestavljanju.**

M. S.

Bliža se čas, ko bo treba čebelarom razširiti prostor v panju, t. j. ločiti plodišče od medišča. Reči moram takoj v začetku, da je določitev, kdaj mora to napraviti čebelar in kako mora napraviti, eno izmed tistih čebelarskih opravil v letu, od katerega zavisí v dokajšnji meri pridelek medu ob letni glavni paši. Ta se pri nas začneja z večjimi ali manjšimi zamudami nekako v sredini maja in se končuje zadnje dni meseca junija. Te resnice menda ne bi mogel nikoli preveč poudariti. Čebelarim že nad petnajst let in sam sem ponovno doživel uspeh ali neuspeh, ki je bil posledica mojega pravilnega ali nepravilnega, pravočasnega ali nepravočasnega prestavljanja in dodajanja novega satja čebelarom pred glavno pašo.

Časa, kdaj prestavljamo v panjih, ni mogoče točno določiti. Kraj, vremenske prilike, moč čebeljih družin in čas glavne paše igrajo tu odločujočo vlogo. Sam danes delam takole:

Ko sem čebelarom razširil plodišče na sedem satov in so vsi sati založeni ali pa vsaj polni medu, obnožnice in zalege, vzamem ob strani iz panja pregradni deski (glej februarško številko »Kmetovalca«) in dam na njih mesto v panj na vsako stran po en sat tako, da je potem v panju prazno drugo in osmo mesto. Na ti dve mesti dam satnike s satnicami. To se zgodi navadno okoli prvega maja. Ko mi čebele zgrade ti dve satnici in jih matica zaleže (t. j. pribl. do 10. maja!), smatram, da je prišel čas za prestavljanje. Sedaj pripravim pet izdelanih satov in dva satnika s satnicama. Iz plodišča prestavim štiri zaležene sate v medišče, kamor dodam potem še pet praznih satov. V plodišču pa postavim ob stranici panja t. j. na prvo in deveto mesto, po eno pregradno desko, na drugo in osmo mesto po en zaležen sat. Nato dam na vsako stran po en sat s satnico, ostale tri zaležene sate pa pustim na sredi plodišča. Tako imam v središču devet satov, v plodišču pa samo sedem, ker je na vsaki strani plodišča po ena pregradna deska. Ko opravim to delo v panjih, je navadno do glavne paše še deset do štirinajst dni. Kaj sem s tem dosegel?

Dokazano je, da čebele, ki so se komaj izvalile, ne letajo na pašo, marveč opravljajo druga dela v pa-

nju. Šele ko je čebela stara 12 dni, začne letati na pašo in prinašati med. Če te trditve prenesemo v prakso, moramo reči, vse tiste čebele, ki jih bi matica zaleгла od 25. maja pa do konca junija, ko poneha glavna paša, ne morejo priti v poštev za nabiranje medu, med glavno pašo, ampak šele v mesecu juliju. Med glavno pašo pa matica zalega rajraje in največ. Vse to pa nam nič ne koristi. Ne samo da nam to ne koristi, velikansko škodo imamo od tega. Za prehrano zalege med glavno pašo, ki jo je navadno največ, porabi jo čebele ogromne količine nabrane medu, ki bi ga drugače, če bi bilo zalege manj, iztočil čebelar. Na vse zadnje pa nam ta zalega, kakor smo zgoraj videli, še nič ne koristi, ker je godna za nabiranje medu šele julija, ko paša poneha. Torej je le v škodo panju in čebelarju. Podrobneje tega ne bom dokazoval. Saj je že marsikdo sam opazil, da mu je dal panj, ki je bil ob točenju najmočnejši, mnogo manj medu kot pa drugi, ki je bil šibkejši.

Po vsem tem bo menda vsakemu jasno, kakšne prednosti ima moj način prestavljanja. Ko v panju prestaviš, je položaj v plodišču takle: Na desni in levi strani plodišča je po ena pregradna deska. Nato je na vsaki strani po en izdelan sat, nato po ena satnica in v sredi trije izdelani sati. Čebele se takoj lotijo izdelave satnic in matica jih v enem tednu zaleže. Ko se začne glavna paša, je navadno zalega na teh dveh novih satih že pokrita. Matica bi sedaj začela še z večjo vneto zalegati, a primanjkuje ji prostora. Zaleže lahko samo toliko celic, kolikor se izvali čebel in še tu jo včasih prehitte čebele in satje napolnijo z medom. Ker pa je zalege manj, porabijo čebele tudi manj medu za hrano novega zaroda in posledica je, da ga morajo odlagati v medišču, ki se, če je paša dobra, mnogo hitreje polni kot pa v panjih, v katerih matice nismo omejili v zaleganju.

Da bi panji zaradi tega bolj rojili kot drugi, doslej nisem opazil. Dognal pa sem, da sem iz takih panjev iztočil tudi za 50% več medu kot iz drugih, ki jim nisem na ta način omejil zalege. Isto dosežemo tudi na ta način, da imamo ob strani v plodišču namesto pregrad-

nih desk dva prazna satnika, s katerih sproti izrezujemo, kar čebele zgrade. Seveda pa moramo to satje res izpodrezovati preden ga matica zaleže, ali pa vsaj do tedaj, ko so še jajčeca in ne že ličinke, ki jih morajo že čebele hraniti. Tako bomo dosegli dvoje: pridelali bomo več medu in voska.

V primeru pa, da z zagotovostjo računamo tudi na julijsko pašo, moramo proti koncu meseca junija vzeti iz panja pregradni deski in jih nadomestiti z izdelanimi sati ali pa satniki s satnicami. Tako bo matica, ko se že končuje junijska paša, zaleгла pravočasno in brez škode za pridelek medu še dovolj mladih čebel in bo panj tudi v juliju ostal dovolj močan. Sam tega navadno ne delam, ker sem prepričan, da ima matica vse leto med pašo dovolj sedem satnikov za zalaganje. Pregradne deske vzamem iz panja v plodišču šele, ko poletna paša ponehuje in ko sem že iztočil med. Tedaj dam pregradni deski ob strani v medišče, z medišča pa prestavim dva prazna sata v plodišče. Ko pripeljem čebele z ajdove paše domov in pripravim čebele za zimovanje, jih zopet prezimim tako, da dam v plodišču ob strani pregradni deski. Čebele torej prezimujejo le na sedmih satih. Tako se mi nikoli ne zgodi, da bi mi ob strani pozimi sati splesnili. Kako pa ravnam s čebelami spomladi in kakšno vlogo igra tudi tedaj pregradni deski, sem pa opisal že v februarški številki »Kmetovalca«.

Komur se ta način poletnega omejevanja zalege zdi neprimeren, mu svetujem, naj letos tako omeji zalego le v enem panju. Razlika v donosu medu v tem panju in drugih mu bo dokazala, da je delal prav. Sicer pa to ni novost. Tako ali na podoben način omejujejo med pašo zalego tudi drugod, kjer ni dobre čebelne paše skozi vse leto.

Špedicija **Turk** Ljubljana

prevzema:

OCARINJENJE

vsakovrstne robe hitro in po najnižji tarifi.
Vse informacije brezplačno. Telefon interurban
24-59 Vilharjeva cesta 35 (nasproti nove
carinarnice).

PREVAŽANJE

vsakovrstnega blaga v Ljubljani in izven.
Ljubljane z vozovi kakor tudi z avtomobili.
Telefon interurban 21-57. Masarykova cesta 9
(nasproti tovarnega kolodvora).

Gardarstvo.**O kalkulaciji cene lesa na panju.**

Inž. A. Š.

(Konec.)

Za izračunanje se poslužimo sledečega obrazca:

cena na panju je

$$\frac{\text{tržna cena}}{1. \text{Op}} - \text{stroški}$$

pomeni obrestno mero, v danem slučaju 10 in 20 je 30 odstotkov.

Cena na panju je torej:

$$\frac{300}{1.30} - 58 = 172.75 \text{ din}$$

Ako bi pa posestnik sam sekal, izdelal les v hlode, jih spravil do ceste in po cesti do nakladalne postaje in jih naložil na vagon, bi mu ostalo za les na panju nekaj več, ker ne bi bilo treba plačati kupcu obresti od vloženih stroškov in podjetniški zaslužek od tega dela, kar znaša 58krat 1. Op je 58krat 1.30 je 75.4—58 je 17.4 din, cena na panju bi bila potem 172.75 in 17.4 je din 190.

Če bi na posestnik sam eksportiral brez posredovanja kupca-trgovca, bi mu ostalo na panju 300 — 58 je din 242.

Podobno se da izračunati cena lesa na panju, ako ima gozdni posestnik svojo žago in prodaja rezano blago trgovcu. V tem primeru je treba vedeti tržno ceno za posamezne sortimente rezanega blaga in stroške proizvodnje v gozdu, spravila in dovoza do žage, izgubo pri rezanju (1.67 m okroglega lesa za 1 m rezanega blaga), stroške na žagi, ki so bili približno označeni zgoraj, stroške za dovoz blaga na nakladalno postajo, za nakladanje, druge režijske stroške, davke, doklade in morebitna druga bremena.

Kar se lesa pri rezanju in spravilu polomi, je treba pri kalkulaciji o ceni lesa na panju vzeti v poštev. Isto velja za neporaben — gnil in za manj vreden les.

pridelek. Zemlja naj bo že na jesen preorana in dovolj gnojna še od prejšnje kulture. Močno, oziroma gnojenje s svežim gnojem ob setvi, povzroča bujno rast, toda pridelek ni zadovoljiv. V zapleveljene njive ne sejati mak.

Lehe naj bodo ozke, da se lahko z dveh strani pleje. Poravnane pa tako, kakor vrtnice gredice. Nato se napravi brazdice z motiko, po 10 cm vsaksebi ter poseje mak na gosto kakor repo in prikrije za 1 cm na debelo z zemljo. Računati je treba s tem, da je makovo seme fino, drobno in včasih tudi manj kaljivo. Zaradi tega ga je posejati nekaj več in malo zagrebsti. Če je ob setvi prav suho, zadostuje, če seme potlačimo samo z desko.

Kakor hitro dorastejo makove rastlinice par cm visoko, jih moramo razredčiti, in kmalu nato okopati. V to svrhu rabimo vrtno motiko. Pozneje se pleje mak po potrebi, vendar najmanj dvakrat. S pletvijo se odstrani plevel, in zemlja se rahlja, kar zelo dobro vpliva na rast stebel.

Ker potrebuje mak skoraj 5 mesecev, da pravilno dozori, ga je sejati najpozneje do konec aprila. Kdaj je dozorel, se pozna na glavcih in v notranjosti. Glavice porumene, se nekoliko posuše in seme postane prosto. Če vzameš glavico v roko, slišiš, kako se zrne v njej stresa. Tedaj glavice porežemo pri vrhu stebela, jih po potrebi še nekoliko posušimo na soncu, nakar prežemo in seme iztresemo. Mak nam spreša vsaka oljarna. Makove pogače so izborna krma za živino, ponekod jih mešajo tudi med potice in kolače.

Gospodinjstvo.**Pridobivajmo makovo olje.**

P. M.

Cena olju narašča in vse kaže, da ga bo manjkalo. Zaradi tega bi morali povečati domačo produkcijo olja. V naši državi se pridobi največ olivnega, dalje nekaj bučnega, sončnega, repičnega ter malo makovega olja. Največ olja še vedno uvažamo. Makovo olje pridelujejo v manjši meri na jugu naše države, v okolici Velesa, v manjši količini pa na severu v slovenjegrajskem okraju in znabiti nekaj celo v Mežiški dolini. Preko državne meje vidimo tu in tam nekaj posevkov maka celo na Koroškem. V hrvaških krajih in v Prekmurju gojijo mak samo za potice in kolače. V južni Srbiji pa samo za opij.

Gojenju maka bi morali pri nas posvečati več pažnje. Saj menda ni olja, ki bi bilo po okusu in končno celo po barvi tako prijetno, kakor je baš makovo olje. Na površini četrt orala se pridela 60 do 80 kg semena. In če računamo, da ima seme 35 do 40 odst. olja, smo lahko s pridelkom kar zadovoljni.

Za pridelovanje maka je najboljše odbrati prostor v bližini hiše, da se lahko vsak čas pleje. Mak uspe-

va dobro v lahki, vendar ne suhi zemlji. Suša in moča ga zadržita v razvoju. Tudi na vetrovnem se ne obnese dobro. Pač pa mora biti lega sončna. Pri nas sejemo mak na lehe za sebe, ponekod baje pomešajo med vrste še korenje. Mnenja sem, da bi ostalo korenje tako slabo, da se ne splača iskati dvojni

Zadružništvo.**Čast zadružnemu delu na Vrhniki.**

Pred dvema letoma je organiziral lesno zadrugo tamošnji posestnik in načelnik Mlekarske zadruge g. France Furlan. Pri tem delu mu je pomagal materielno in moralno njegov brat dr. Tomaž Furlan, poznani zdravnik v zdravilišču na Golniku. Takrat smo priobčili v našem listu govor, ki ga je imel dr. Furlan (glej Kmetovalca štev. 12 iz leta 1937) pri otvoritvi njihove žage. Marsikdo je takrat dvomil v uspeh zadružne žage. Nasprotniki zadružnega pokreta in gotovi politiki so že vnaprej prerokovali propast podjetja. No, in občni zbor,

ki je bil na cvetno nedeljo ob drugi obletnici, nam je pokazal ravno nasprotno — razveseljiv napredek h kateremu moramo samo čestitati!

V naslednjem priobčujemo govor g. dr. Furlan Tomaža, ki bo zaradi svojih značilnosti zanimal čitatelje.

Iz govora na občnem zboru lesne zadruge na Vrhniki, dne 17. III. 1940.

Današnji občni zbor je zaključek drugega poslovnega leta naše zadruge. Lahko bi ga imenovali tudi zmagoslavnega, kajti ideja produktivnega zadružništva na polju

lesnega gospodarstva se je tudi v praksi obnesla nad vsa pričakovanja.

Naj ponovim še enkrat glavne podatke našega napredka. Članstvo: ob ustanovitvi 37, koncem 1938 l. 63, koncem 1939 l. 123, koncem februarja t. l. 150. Produkcija lesa: 1938 leta 3900 m³, 1939 l. 4900 m³, januar in februar 1940 l. 2300 m³. Poslovni promet se je dvignil od 3,5 milijonov v letu 1938 na 6 milijonov v l. 1939 in bo dosegel v letošnjem letu — če ne bodo zunanje sile motile mirnega razvoja — sodeč po prvih dveh mesecih vsoto 10 milijonov.

Samo po sebi se razume, da smo obe leti skrbno pazili na odplačevanje dolga za žago. Navdaja nas upanje, da bo ves dolg izbrisan že koncem tekočega leta, čeprav se je vrtela celotna vsota nedaleč od pol milijona. Z odplačevanjem hitimo tudi zato, da se v naprej pripravimo na prihodnja leta krize, ko bo morda potrebno, da za kakšno leto ustavimo obrat. Trda šola iz let 1933—1936 nas je naučila, da se naprej pripravljamo na suha leta. Tako ne bo nobenemu zadrugarju več potrebno prodajati okrogel les pod 100 din za m³ kot smo ga prodajali za časa svetovne in abesinske krize.

Ko smo ustanavljali zadrugo, ko smo iskali stotisoče posojila za žago, nas je obhajal samo en strah: kako bomo prodajali rezan les. Mi smo dobro vedeli, da bo lesna trgovina vse poizkusila, da nas uniči že pri nakupu lesa; toda tega se nismo bali, ker smo poznali moralno silo vseh 37 zadrugarjev — ustanoviteljev, od katerih bi vsak zadrugi prodajal tudi z izgubo, samo da bi zadruga obstala. Naša neizkušenost v trgovini, naše nepoznavanje svetovnega trga pa nas je v resnici navdajalo s skrbjo. Saj bi nas ena sama neplačana pošiljka lahko uničila ali pa vsaj zavrla razvoj za vrsto let. Toda hvala Bogu, mi smo precenjevali sposobnosti svojega konkurenta. Komaj smo se dobro ogledali po trgih, koder prodajajo slovenski lesni branjevc — Italija, Grčija, Palestina — smo z začudenjem ugotovili, da se naše blago ponuja skoro na kazniv način. Naj vam navedem samo en primer: mi smo se pogajali z Lahom za neko večje naročilo in smo ga že skoro pritisnili od 480 na 500 dinarjev, ko nas odrine neki velik slovenski trgovec s Krasa s ponudbo od 450 dinarjev. Takrat smo prvič zapazili, kako nastopa lesna trgovina na inozemskih trgih: kaotično brez reda in slovenske discipline ter z zastarelimi metodami. Zakaj bi se tudi trgovec trudil za boljše cene, za skupni nastop, za organizacijo naše, zunanje trgovine, ko se pa njemu dobiček, ki mu predstavlja edini vidni in nevidni smisel njegovega dela, ne more zmanjšati v nobenem primeru; saj plača vsak neuspeh na trgu — ne trgovec — vedno le producent — kmet v

nižji ceni za m³. Niti svetovna kriza ni vzpodbudila naše lesne trgovine, da bi se modernizirala, da bi se organizirala. Brez lastne inicijative je pač čakala, da jo narod izloči iz svoje srede, da ji odpove službo, ki se je ni znala naučiti v 100 letih svojega obstoja. Sedaj pa je prepozno, sedaj smo prišli mi in terjamo obračun za talente, ki jih je dobila od naroda v oskrbo, pa jih je iz omejene, bedaste dobičkaželjnosti zakopala.

Nas in naš pokret je bilo mogoče uničiti le še prej predno smo nastopili. Potem pa, ko smo si postavili žago, smo postali neuničljiva in živa sodba za vse storjene grehe. Mi smo pričakovali, da bo ogrožena privatna trgovina v samoobrambi nastopila složna in s cenami, ki bodo nezmogljive za nas. Pripravljeni smo bili, da bomo po enoletnem obratovanju prisiljeni pogasiti ogenj pod našo lepo 90 konjsko lokomobil, ker nam ne bo nihče pripeljal svojega lesa radi visokih cen na privatnih žagah. Tolažili smo se, da bomo radi visokih cen tudi v tem slučaju dosegli svojo nalogo, čeprav nismo vedeli odkod bomo potem vzeli denar za obrestovanje dolga na mirujoči žagi. Tudi zaprta žaga bi grozila in dvigala cene.

Toda nobena naših zlih slutenj se ni obistinila. Ko smo vnovčili prvo pošiljatev in napravili obračun, smo plačali m³ za 40 dinarjev višje kot privatna trgovina, čeprav je bilo obratovodji na žagi strogo prepovedano na goljufivi način stiskati merilne klešče. Sedaj šele je navalila privatna trgovina s parolo, da plača vedno 10 dinarjev višje kot zadruga. Pa je že drugi obračun prinesel ponovno zvišanje cen za 30 dinarjev in s tem nagrado vsem, ki so zaupali zadrugi. Ne bom vam več ponašal kako se je vršila divja gonja cen skozi vse leto 1939. Vi sami ste bili priča, kako nam je sledila privatna trgovina s svojimi 10 dinarji več, v resnici pa vedno s 30 dinarji manj. Reči moramo, da nismo imeli pravih nasprotnikov. Mi bi na njihovih mestih in z njihovimi denarji zadrugi pripravili težje ure.

Kmetje so tudi to slabo igro kaj hitro spregledali. V dirki s cenami pa je privatni kapital omagal že pri 350 dinarjih, medtem ko smo mi šli naprej in plačevali že po 400 dinarjev. Omagal pa ni zato, ker smo ga upehali, omagal je zato, ker je bil len. Po 100 letih komodnega življenja v najbolj dobičkanosni panogi trgovine, se je privatni kapital vdal tako rekoč brez boja, ko je bil še pri polni moči in pri nêizčrpanih rezervah. Danes je dirko zgubil, pa naj stori karkoli hoče; **ideja produktivnega združništva je zmagala.** Vso veličino naše zmage razvidite najlepše ne iz tisočev kubičnih metrov in milijonov dinarjev — to je posledica trenutne konjunktore — temveč iz pomnožitve naše žive vojske od 37 na 150 članov. Ne samo

ves vrhniški sodni okraj je v našem bataljonu, iz različnih krajev Slovenije, da celo iz Bohinja, kjer so bližje Italiji kot mi, pristopajo novi člani ter nam pošiljajo vagone okroglega lesa. Na ta način smo že prestopili ozke meje vasi. Postali smo nehote nov važen gospodarsko socialen pokret kakor se nam od početka ni niti sanjalo. Se malo, pa se bo isti preokret, ki smo ga mi sprožili, izvršil preko cele Slovenije. **Na ta način smo zlomili tihi kartel v slovenski lesni trgovini in to je naša prva zmaga.**

Odkar sem stopil v zadrugne vrste, se prav povsod, koder hodim, zanimam za cene lesa. Pri tem povpraševanju sem odkril, da velja gornja trditev o zlomu kartela zgolj le za okolico Vrhnike. Povsod drugod vlada dalje tihi kartel, ki plačuje od 180—200 dinarjev v času, ko plačuje zadruga po 400 dinarjev in plačuje priv. kapital na Vrhniki prav v zadnjem času že po 380 din. Pri tem moram poudariti, da zadruga nikakor ne dela brez dobička, narobe, prav nam je potreben prekomerni dobiček radi velikih investicij pri graditvi žage. Sedaj šele vemo kake ogromne vsote se zaslužijo pri lesni trgovini. Sedaj šele razumemo kako nastajajo po Sloveniji nova veleposestva v enem ali dveh desetletjih. Sedaj šele ko so nam znane svetovne cene, ko vemo koliko stane obrat in koliko se užaga, bomo v stanju narekovati pravične cene, ki jih je treba plačevati lesnemu producentu. **Poznanje trga in cen je naša druga zmaga.**

Neki domačin na Krasu mi je razkladal položaj kmeta v ondotnih krajih. Skoro vsi so zadolženi pri lesnem trgovcu. Ta seveda izrablja položaj upnika in diktira cene kakršne se mu pač zljubi. Da v nobenem primeru cena ne skoči čez 200 dinarjev, je samo po sebi razumljivo.

To stanje je popolnoma slično onemu pri nas v prejšnjem stoletju, ko se je posrečilo tekom nekaj desetletij pognati na boben 18 kmetij vasi Verd, vsaka od 20 do 40 ha površine. Iz te delitve kmetij so nastala veleposestva, medtem ko ni v zadnjih 100 letih nastala niti ena sama kmetija in so se preostale velike kmetije le z muko rinile naprej.

Tako smo prevzeli poleg svoje zadrugne še ogromno narodno socialno nalogo: zaustaviti pogin narodnega jedra — kmetškega stanu. Z visokimi cenami za les, z ugodnim kreditnim sistemom, ki se sam po sebi formira znotraj zadrug, bomo omogočili nakup zemlje po kmetu.

Tako se nam same po sebi ponujajo nove naloge in mi smo predrzni dovolj, da se nobene ne ustrašimo. Najprej moramo premeniti metode naše lesne trgovine s pozadruženjem notranjega lesnega trga in z reorganizacijo našega nastopa na mednarodnih tržiščih. Temu pa sledi postopno pozadruženje in industrializacija

celotne kmetijske produkcije na eni strani, na drugi strani pa pozadruženje konzuma. Na Vrhniki so glavne panoge že pozadružene, to je produkcija mleka in lesa. Prvo, kar mora slediti, je združna prodaja živine. Vendar bi ostali le na pol pota, ko bi v veliki skrbi za produkcijo čisto zanemarili konzum. Prvi početki na tej strani so že izvršeni tako, da kmetje skupno naročajo vagonске pošiljke žita, ker je Vrhnika glede žita močno pasivna. Enako kot žito se naroča skupno cement, umetna gnojila in krmila. V dogovorih smo s kmeti iz žitornih pokrajin, da se oni zberejo v zadrage in bomo slovenski kmetje direktno od žitnih zadrug brez posrednika krili svoje potrebe. Tako bomo koristili tudi domačim mlinarjem, ki so postali radi prehude konkurence velikih vojvodinskih mlinov v veliki meri brezposelni. Od sedaj naprej Vrhnika ne bo več uvažala moke, temveč zrno.

Kdo ne bi uvidel kam pelje ta pot. Slovenska vas se vrača k svoji prvotni praslavski obliki skupnega življenja, ki jo je pri nas uničil prevzem rimskega prava in to uničenje še dovršil moderni kapitalizem, slovenska vas se vrača nazaj v zadrugo. Vrhnika že danes živi gotovo do polovice od združnega denarja; saj sta imeli obe produktivni zadrugi lansko leto 13 milijonov prometa in si brez njih

Vrhnike niti predstavljati ne moremo. Če k temu prištejemo še pozadruženje trgovine z živino in pozadruženje konzuma — kredit je že itak skoro ves izven kapitalističnega območja — potem upam smo dosegli oni gospodarsko socialni red kakršnega si želimo in to v toliki meri, da nas v tem ne bi najbrže prekosil noben ruski kolhoz.

Kljub temu pa vsa ta blesteča idealistična slika še vedno ne predstavlja izpolnitev vseh naših zamisli o socialni organizaciji slovenske družbe. Za vse to bo morda potrebno hujših bojov kot so bili potrebni za zmago ideje produktivnega združništva. Rimsko pravo in ves njegov duh bo treba zamenjati z novim združnim pravnim redom. Morda se nahajamo uresničenju vsega mnogo bližje nego si mislimo, vsaj iz viharjev, ki prevevajo našo dobo, bi si kaj takega lahko obetali. Naj se zgodi že tako ali tako, mi bomo vedno čujoči in ne bomo čakali, da nas bodo dogodki potiskali naprej. Naloge, ki se nam same ponujajo, bodočnost, ki nam obeta polno stvariteljskega dela, nas ne bo našla križem rok. Delo pa, ki smo ga začeli, moramo izvesti do kraja. Ko smo začeli nas je bilo 37, po dveh letih smo se pomnožili na 150, kdo si upa trditi, da nas čez čas ne bo sto tisoč!

Moka: Mlini so sorazmerno ceni pšenice povzeli ceno na din 350 za pekarsko, odnosno din 340—345 za merkantilno blago fco vojvodinska postaja.

Ječmen: ozimni je narasel na din 200, a oves na din 180—185 fco vagon nakladalna postaja.

Krompir: Mnogi producenti so se vzdržali prodaje vse do zadnjega in tako se je ustalilo mnenje, da bo krompirja primanjkovalo za seme. Meščani so se z njim založili v jeseni, deloma pa vživali drugo hrano. Povpraševanje za semenskim blagom ni nastopilo v takšnem obsegu kot se je pričakovalo in sedaj je naenkrat ponudba večja od povpraševanja. Cene, ki so bile dosegle že 2.50 din za kg so v zadnjih dneh nazadovale na din 1.80 in še manj. Tak položaj pa ni samo pri nas, temveč tudi v južnih krajih, kjer so bile cene že poprej precej nižje. Ker se že pojavlja novi krompir na trgih, bo stari krompir kmalu zgubil na veljavi.

Živina: O položaju na živalskem trgu poročamo na drugem mestu. Pitanih volov za izvoz ni in tudi jim je cena prenizka. V Italijo je izvoz popolnoma prestal, ker je zavodova obračunska cena za to državo manjša. V Nemčijo se izvažajo še kakšen vagon. Za ta izvoz odgovarjajoči voli se plačujejo po din 6.5 do 8 po kakovosti.

Gospodarske vesti.

Tržno poročilo.

Poostrena blokada zaveznikov pušča svoje sledove tudi v nevtralnih državah in seveda tudi pri nas. Nabava surovin za industrijo in deloma onih živil za prehrano, ki jih sami ne pridelujemo postaja vse težja. K temu še prihajajo težave pri nabavi deviz, s katerimi uvoženo blago plačujemo, saj je znano, da je bila naša Narodna banka primorana v tem pogledu zavesti strogo kontrolo. Tako naše narodno gospodarstvo peša, ter se morajo radi pomankanja nekih surovin gotovi obratiti zapirati, oziroma delajo v omejenem obsegu.

Kmetijstvo čuti posledice teh nevšečnih razmer v tem, da gotove vrste kmetijskih potrebščin, ki smo jih uvažali, ni dobiti. Tako letos nismo mogli nabaviti v inozemstvu tomaževe žindre, čilski soliter v omejenih količinah in le za nekatere kulture, pa tudi neke domače tovarne, ki izdelujejo gnojila iz uvoženih surovin, ne morejo zadostiti vsem potrebam. Nemčija, ki je bila naša glavna dobaviteljica kmetijskih strojev, je dobave odrekla, oziroma jih izvršuje počasi in v omejenem obsegu. Razna semenja se niso mogla nabaviti, ker Narodna banka ni dala na razpolago deviz za njihov nakup. Po vrhu pa se vse to blago more nabaviti le po povišanih cenah, tako da so nakupne cene, ki jih plača kmet, mnogo večje kot pred to vojno. Seveda pa bodo cene še večje.

Ko vidimo, kako vpliva vojna izven na-

ših mej na našo gospodarsko delavnost, moramo pa tudi ugotoviti, da je edino kmetijstvo ona gospodarska panoga, ki lahko nemoteno producira in ki lahko tudi pričakuje, da bo imelo od povišanja cen koristi, če bo znalo trgovino s pridelki pravilno urediti. Velika bi bila škoda za kmetijstvo, če to konjunkturo ne bi izrabilo, saj vemo iz izkušenj v svetovni dobi, da so se takrat kmetijska gospodarstva opomogla in se rešila v veliki meri dolgov. Zato naj sedaj vsak kmet posveti dvojno paznjo produkciji in s smotnim delom skuša proizvesti čim več. Nič naj ga ne briga, kaj se godi po svetu in naj poln zaupanja v svojo srečno bodočnost misli le na to, kako se bo gospodarsko opomogel. To je naša državljanska dolžnost, katero moramo vsi brez pomisleka izvrševati.

Pšenica: Cene so na inozemskih trgih narasle, posebno ker se iz raznih strani sporoča, da je dolgotrajna zima napravila precej škode. V naši državi sicer večje škode ni vsled zime, pač pa so velike površine uničene vsled poplav v žitornih krajih. Pod vplivom teh dejstev in malega dovoza je tudi pri nas cena narasla, ter se danes plačuje fco nakladalna postaja že 225 do 227.50 din za 100 kg pšenice.

Koruza. Tudi pri koruzi je zaznamovati precejšnje povišanje cen na svetovnih trgih, kot tudi doma. Času primerno suha stane fco nakladalna postaja že din 175.—

Nabiranje zdravilnih zelišč.

Regrat (žoltenica, smolička, maslaček). Raste po travnikih, pašnikih, kraj potov in povsod, koder je količaja prostora za to rastlino, ki ni izbirčna za zemljo in njeno rast. Iz zemlje raste pritlična rožica z rumenim cvetom in s podolgastimi in škrbinastimi listi. Steblo je votlo, 10—15 cm visoko, gladko in izpušča na prelomu mlečno tekočino, ki se končuje v cvetno glavico. Cvete od aprila pa do jeseni. Nabirajo se korenine, ki so do 20 cm dolge, debele, okrogle, mlečnate in globoko segajoče v zemljo. Po izruvanju je treba korenine oprati v vodi in posušiti na solncu, še bolje na peči, ker korenina zahteva radi njene mlečnosti hitre sušitve. V nasprotnem slučaju se korenina vije polagoma plesni in iz nje izhlapeva radi prepočasnega sušenja inulin in taraksacin. Brez teh snovi je korenina kvalitetno nerabna in se je ne more vnovčiti. V nekaterih slučajih se nabira tudi cvetje in listje. Vendar pa predno se odloči nabiralec to storiti priporočamo, da vpraša Kmetijsko družbo, če to blago kupuje, to pa iz razloga, ker ni redno povpraševanje iz inozemstva po cvetu in listu.

Pljučnica (cmulež). Trajna do 30 cm visoka rastlina. Cvete marca v višje ležečih krajih, pa tudi še maja. Cveti so lijakasti, v šopih druženi. Najprej so rdečkaste barve, katero pa spreminjajo polagoma na modro vijoličasto. Listi so majhni, podolgovati in imajo svetle lise. Koncem aprila

in v začetku maja cvetje s stebлом vred odpade, nakar se lističi razvijejo v liste. Raste v šopih po 4—6 listov skupno po senčnatih in vlažnih gozdovih. Razvit list ima 3—4 svetle madeže, kateri so dobro vidni. Listi vsebujejo rastlinski glen, apno itd. Zato se mora pri nabiranju paziti, da na listju ni rosa. Vsled velike občutljivosti, posebno dokler je listje še mlado, zelo rado pri sušenju počrni. Le malo nabiralcev je, ki znajo listje pljučnice lepo posušiti. Če bi se vsi tisti, ki se pečajo z nabiranjem, zavedali, da čaj iz tega listja, pomešanega še z drugimi zelišči pije na tisoče ljudi, ki so bolni na pljučih, bi polagali večjo pažnjo pri sušenju.

Planinski mah. Raste po visokih hribih, po skalovju, pa tudi v gozdovih in to le smrekovih nad 1000 m morske višine. Seveda se ga dobi tudi nižje, vendar je tak mah vedno mehak in ko se ga posuši, navadno porjavi v grdo rjavo-sivo barvo. Nasprotno ima mah iz višje ležečih pokrajin v suhem stanju lepo, svetlo sivo barvo in se kot tak najbolje vnovči.

Česmin (svišč). Je 1—2 m visok, močan in košat grm z bodicami. Lubje je zelenkasto rjavo, listi narobe jajčasti in imajo na dnu trn, ki je običajno tridelen. Cvete v visečih grozdih, v katerih dozori do jeseni tudi plod. Plod je podolgasta 2-semenska jagoda. V aprilu in maju, ko je les muzeven, se nabira lubje od korenin in od stebel. Pri nabiranju se mora strogo ločiti koreninsko lubje od onega od stebel, ker je kvalitetno in v ceni velika razlika. Korenine je treba najprej oprati, nato šele omajati in lubje takoj posušiti. Lepo, zdravo in sušeno lubje ima zlato-rumeno barvo. Največja napaka nabiralcev je ta, da mešajo palčno in koreninsko lubje ali pa še celo nasekajo les in ga mešajo med lubje. Seveda delajo to iz spekulativnih namenov, ker mislijo, da kupec pač tega ne bo opazil. Marsikdo je bil razočaran, zato opozarjamo nabiralce, da se takih načinov ne poslužujejo, ker je to njihova škoda.

Nabava oplemenjenega semena koruze.

Ze večkrat so se pojavili zahtevi za oplemenjenim semenom koruze. Kmetijska družba je to seme v prejšnjih letih tudi nabavila, ali ker je drago, ga potem ni mogla oddati za seme temveč za hrano, ko je sezona sejanja minila. Raditega v zadnjih letih oplemenjeno seme koruze nismo več nabavljali, ker smo imeli zgubo.

Oplemenjeno seme koruze proizvaja v naši državi le Stanica za selekcijo bilja na drž. dobro »Belje« v Brestovcu, pošta Knežev Vinograd. Proizvajajo 2 vrsti in sicer konjski zob, rani in srednje pozni, in pa činkvantin, znano drobnozrnato kakovostno koruzo. Oplemenjene vrste mnogo boljše rode (30—50%), ker je med rastlinami

mного manjše takih, ki ne nastavijo stroke. Ta lastnost namreč dokazuje, da treba seme izmenjati, ker se je izrodilo. Seme koruze pa ne moremo nabavljati pri sosedu, kot je to mogoče pri pšenici. Koruza je namreč strano oplodna rastlina in prvovrstno seme se more vzgojiti le s posebnim postopkom in izolacijo, kar si kmet na naših malih poljih ne more urediti. **Zato se v resnici menja seme le takrat, če se ga nabavi od priznane postaje za oplemenjevanje semen.** Takoj pa je treba poudariti, da to seme zadrži svoje odlične kakovosti samo kvečjemu tri leta. Vsled križanja z domačimi izrojenimi vrstami (cvetni prašek se prenaša na razdaljo 1000 m), potomstvo že ni več takšno, kot je bila prva generacija.

Kdor torej želi nabaviti oplemenjeno seme koruze, naj se obrne na gornji naslov. Seme konjskega zubana, ene in druge vrste, stane okoli din. 2.30 za kg, k čemu pa še treba dodati protivrednost za vrečo in voznino, ki znaša tudi okoli 80 par za kg. Cena oplemenjenemu činkvantinu pa je za 30—40 para dražja. Na prvi pogled zgleda, da je cena zelo visoka, ali ako pomislimo, da za setev koruze rabimo prav malo semen, bomo ugotovili, da se ta višji trošek gotovo poplača.

Proizvodnja rženih rožičkov

Obiskovalci lanskega Velesejma so videli na razstavi, kako se proizvaja ržene rožičke. Po posebnem patentiranem postopku se v klas rži, čim je izklasila, obrizga poseben serum s katerim se rastlina okuži s trosi glivice, ki potem povzročajo tvorbo rožičkov. Lanskoletni poskusi v večjem obsegu so dokazali, da se na ta način lahko proizvede na ha do 250 kg rženih rožičkov. Ker jim je cena din. 40.— za kg, lahko vrže 1 ha rži din. 10.000.—. Po kalkulacijah stroškov in če bi se delalo samo z najetimi delavci, znašajo isti od 3—4000 din, tako da ostane kljub temu čistega okoli 6000.— din, kar se danes z nobenim drugim pridelkom ne more doseči.

Kdor ima ozimo rž (jara ne odgovarja), ter bi hotel letos poskusiti s to proizvodnjo, naj se javi najdalje do 1. maja t. l. na upravo posestva Falter, Jurkloster pri Rimskih Toplicah, kjer bo dobil vsa pojasnila in navodila. Pripomnimo, da kmet riskira pri tem samo svoje delo, ker serum se mu stavi brezplačno na razpolago, posodi se mu instrumente za cepljenje in odkupi ves pridelek po določeni ceni.

Društvene vesti.

Občni zbori podružnic.

VABILO

k letnim občnim zborom podružnice Kmetijske družbe, r. z. z o. z. v Ljubljani.

1. Poročilo odbora, predlogi in volitev

funkcionarjev v smislu pravilnika, zlasti §§ 2, 3, 7, 8, 9 in 10.

2. Slučajnosti

3. Predavanje in slično.

Dne 28. aprila 1940.:

St. Lovrenc na Pohorju ob 9. uri dop. v društvenem domu. **Šmarjeta pri Novem mestu** po rani sv. maši v šoli. **Teharje pri Celju** po I. sv. maši v prostorih ljud. šole. **Sv. Križ pri Litiji** ob 3. uri popol. v stari šoli — mežnariji. **Slov Konjice** ob 9. uri dopol. v prostorih skladišča Kmetijske družbe. **Tomislav** ob 10. uri dopol. v gasilskem domu. **Drenov grič** ob 2. uri pop. v šoli. **Vič** ob 10. uri dopol. v gasilskem domu. **Ljubno ob Savinji** ob 2. uri popol. v gostilni »Petek«. **Polhov Gradec** po I. sv. maši v občinski pisarni. **St. Jurij ob j. žel.** ob 8.30 uri dopol. v občinski sej. sobi. **Podbrezje** ob 3. uri popol. v šoli. **Koroška Bela** ob 8. uri dopol. v stari šoli. **Velike Lašče** ob pol. 8. uri dopol. v stari šoli. **Šmartno ob Savi** ob 9.30 dopol. v gostilni g. Kebra v Šmartnem. **Struge** ob 15. uri v prostorih načelnika. **St. Lambert** ob 8. uri dopol. v gostilni pri Janeju Vrtačniku. **Metlika** ob pol. 10. uri dopoldne v gostilni Pečarič. **Semič** ob pol. 8. uri dopoldne v mali sobi občinske pisarne. **Senkov turn** po jutranji sv. maši v šolski dvorani. **Brezovica** ob pol. 10. uri dopoldne pri Martinu Japelj. **Kozje** ob 8. uri v gostilni ge. Friškovic.

Dne 2. maja 1940.:

Sv. Vid pri Ptuj ob 8. uri dopol. v Slomškovem domu. **Vojnik** ob 8. uri dopoldne v Posojilniški dvorani. **Begunje - Gorenjsko** ob 8. uri dopoldne v Slomškovem domu. **Petrovče** po jutranji sv. maši v vili »Dunav« v Petrovčah.

Dne 19. maja 1940.:

Prekopa ob 15. uri v gasilskem domu v Prekopi.

Dne 5. maja 1940.:

Šmartno pri Litiji ob 7. uri zjutraj v šoli.

Opozorilo podružnicam.

Po pravilih mora vsaka podružnica sklicati občni zbor in položiti obračun o preteklem letu. Podružnice, pri katerih je potekla 3 letna funkcijska doba odboru, volijo novi odbor in delegate za občni zbor. Občni zbor se mora objaviti v »Kmetovalcu«, ter treba objavo poslati uredništvu najdalje do 5. vsakega meseca. Ker mora med objavo o »Kmetovalcu« in občnim zborom preteči vsaj 8 dni, »Kmetovalec« pa izide vsakega 15. v mesecu, se datum za občni zbor ne more prej določiti kot 24. istega meseca. Občni zbor ni treba prijaviti na sreskem načelnstvu, pač pa vsak sestanek, kateremu prisostvujejo tudi nečlani.

Inserati se računajo po naslednjih cenah:

1/12 strani = Din 50 + Din 3.— ogl. takse
 1/6 " = " 100 + " 7.50 " "
 1/3 " = " 150 + " 7.50 " "

1/8 strani = Din 200 + Din 15.— ogl. takse
 1/4 " = " 400 + " 30.— " "
 1/2 " = " 800 + " 30.— " "

1 cela stran = Din 1600.— + Din 60.—
 ogl. takse
 (26 × 20 cm = 520 cm).

Priloge listu se računajo za vsakih 1000 komadov 100 Din.

Mala naznanila.

Lle proti predplačilu, vsaka beseda 50 par, najmanj 10 din in 3 din ogl. taksa.

Upravištvu ne prevzame posredovanja.

Vsakega 12. v mesecu se zaključuje sprejemanje oglasov za prihodnjo številko.

Občni zbor

Pfosoilnice in hranilnice v Moravčah, zadruga z neomejenim jamstvom se vrši v nedeljo dne 28. IV. 1940 oob pol 15. v dvorani Zadrugnega doma Moravče 2:

1. Poročilo uprave.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Revizijsko poročilo.
4. Račun 1939.
5. Volitev izrebranih udov uprave in nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako ne bo skupščina pravomočna, se vrši ista pol ure kasneje ob vsakem številu zadrugnikov.

Moravče, dne 14. 3. 1940. Uprava. 29.

Gomolje orjaške francoske

»Topinambur« za spomladno saditev bo imel za prodati Filip Pogachnik, posestnik na Dobravi, pošta, Podmarš, 24.

Jajca za valenje

od čistokrvnih grahastih Plimetsk-kokoši se dobijo po dnu 2.50 pri Avgust Kuhar, Vevče, pošta Dev. Mar. v PPolju. 26.

Male hiše so naprodaj

na Brdu pri Ljubljani, na Bledu, v Zalogu, v Križah peti Tržiču, v Cerkljici, na Bakiu, na Malem vrhu pri Škofljici, v Novem mestu itd. Pojasnila daje KKmetna posojilnica v Ljubljani. 20.

Gramofon

z velikim ljakastim zvočnikom in 30 dobrih plošč, nepokvarjenih, slovensko in nemško petje, koračnice itd., priporočljiv za gostilno ali planinsko koč, ugodno naprodaj za din 500. Prevzem v Ljubljani. Naslov pove: Uprava »Kmetovalca« 33.

Služkinja

poštena, zdrava in peidna, okoli 24 let stara, ki zna tudi malo kuhati se sprejme v dobro stalno službo v Ljubljani k dvočlanski družini. Ponudbi je priložiti sliko in kako priporočilo o poštenosti, ter takoj poslati na: Upravo »Kmetovalca« v Ljubljani — Novi trg 3. 32.

Lepa bukova drva

kakih 100 metrov, dobavljene mesca junija, se kupijo. Ponudbe z navedbo cene poslati na Kmetijsko družbo v Ljubljani. Preveč oddaljene postaje ne pridejo v poštev. 31.

Valilna jajca

od Leghorn kokoši, prama zimske jajčarice ima na prodaj: Graščina Lansprež, pošta Mirna. 27.

Krompir (kifelčar)

in Topinambur ima naprodaj: Val. Janhar, Zeje pri Medvodah. 38.

Posetite

**kavarno „TABOR“
v Ljubljani**

POCENI NAPRODAJI

Več strojev: Dürkopp, Adler, Pfaff, Singer, Westa in drugih popolnoma novih ženskih, krojaških, čevljarskih itd. (stare vzamemo v račun) pri

„PROMET“ v Ljubljani, nasproti Križanske cerkve.

Kmečka dekla

za pomoč pri živini in poljedelstvu dobi takoj službo na večjem posestvu v Bohinju. Pošljite takoj ponudbo na: Uprava »Kmetovalca« v Ljubljani. 29.

Naročite knjižico »Špargelj«

ki Vas pouči, kako treba to povrtno saditi in gojiti. Naročila sprejema: Josip Štekelj, Ljubljana, Zvonarska 11. Cena din 4.— tudi v znamkah. —9

Prodajam lepo kobilo

težko, 16 pesti visoko, 5 let staro, 11 mescev brejo, rdeče barve. Cena 6.500 din, zamenjam tudi za delavnega konja, iste teže v starosti 4 do 6 let. Naslov: Ivan Šrubar, Sveta Planina, pošta: Zagorje ob Savi. 30.

Oskrbnik,

Slovenec (ne govori nemško) samski, s prakso, vojašine prost, išče službo. Ponudbe na upravo »Kmetovalca« pod št. 22. —22.

Fige in slive za žganjekuho

prvovrstne kvalitete ima na zalogi po najnižji ceni trdka Ivan Jelačin, Ljubljana, Aškerčeva 1. 34.

Nobene setve brez fitodina!

pravi vsak kmetovalec, ki je enkrat poizkusil to edinsveno domače sredstvo za doseženje rekordnih pridelkov vseh vrst žita in detelje. Na en kilogram semena en liter vode in en gram fitodina za dva din namočen za eno uro poveča pridelek za 50 in več odstotkov. Kdor pa fitodin po svoje razredči, bolj ali manj tvega uspeh. **PRODAJAMO LE PO POŠTI v originalnih zavitkih po najmanj 10 gramov.** Če pošljete denar naprej po položnici, ki jo dostavimo takoj po naročilu, pošljemo poštne prosto za 20 din. — Pohiite z naročbo, da dobite sredstvo pravočasno. Pri naročilih navedite vedno vrsto in količino semena, ker so za razne rastline razni fitodini najučinkovitejši.

LABORATORIJ ZA RASTLINSKA RASTILA FITODIN
Ljubljana, poštni predal 139

„SLAVIJA“

jugoslovanska zavarovalna banka d. d. v Ljubljani

ZAVAROVANJA; požar, vlom, šipe, nesreče na potovanju, zakonita odgovornost, transport, razna zavarovanja avtomobilov, na življenje, posmrtnine i. t. d., prevzame po ugodnih pogojih.

Centrala v Ljubljani

Lastno poslopije. Telefon 21-76 in 22-76.
Gajeva ulica 2.

Za vsakega poljedelca!**Arzokol**

za uničevanje jabolčnega zavijača, grozdnega molja in sploh vseh zajedavcev, ki nagrizujejo zelene dele rastlin.

Polibarit

zelo pripravno, žvepleno sredstvo za zatiranje: škrlupa (fusicladije) na jablanah in hruškah, luknjičavosti listja, rdečega pajka, gnilobe, akarinoze vinske trte in dr.

Morbafin

nikotinsko sredstvo za zatiranje listnih bolhačev, krvavih listnih uši, rdečega pajka in gosenic.

Brezplačna navodila daje firma: **IVAN VIRANT, Žalec** in

»Zorka«

Beograd — Francuska 9

Sadjarji, vrtnarji!

Če napadajo Vaše drevje oziroma vrtnice listne in krvave uši, škropite s sredstvom

Tanafin

Za brizganje listja 3—4% raztopina, za mazanje debel in vejic 10—20% raztopina.

Za poletno zatiranje sadnih zajedalcev imamo nadalje mazavo milo, modro galico, silesia zelenilo, žvepleno-apneno brozgo, nosprasis, fenolftaleinov papir, prvovrstno cepilno smolo, mrčesni lep, papir za pasove itd. Tudi razna razkuževalna sredstva za dom, hlev in vrt

priporoča tvrdka:

„CHEMOTECHNA“ d. z o. z., Ljubljana, Mestni trg 10

Z najboljšim uspehom uporabljamo

Arborin

tudi v poletnem času za lečenje rakavih ran, za mazanje debel in debelejših vej v svrhu zatiranja naselbin krvavih uši in v dosego gladkega, zdravega lubja.

Zaupajte denar domačemu zavodu!

Kmetski hranilni in posojilni dom

reg. zadr. z neom. zav.

v Ljubljani, Tavčarjeva ulica 1

Telefon št. 28-47. — Brzjavlj.: »Kmetski dom«. — Račun pošt. hran. 14.257. Račun pri Narodni banki

N o v e v l o g e 4% do 5%
vsak čas razpoložljive obrestuje po

Za vse vloge nudi popolno varnost. Otvarja tekoče račune. Eskontuje menice. Daje kratkoročna posojila. Izvršuje vse ostale denarne posle.

CELJSKA POSOJILNICA D. D. V CELJU

je najstarejši narodni denarni zavod v Celju
Vse hranilne vloge, vložene pri

Celjski posojilnici d. d. v Celju

so varno naložene, se ugodno obrestujejo in se izplačujejo točno v gotovini.

Denar, naložen v domač denarni zavod, donaša koristi vsemu domačemu narodnemu gospodarstvu

Nalagajte svoje prihranke v

Celjski posojilnici d. d. v Celju
NARODNI DOM

Telefon št. 22 Pošt. ček. rač. 10.591
Centrala: Celje, Nar. dom. Podružnici: Maribor, Šoštanj

Laneno olje, firnež, barve, lake, kit, lan, tropine

ter vse v to stroko spadajoče blago prvovrstne kakovosti po solidnih cenah in točni postrežbi najugodnejše kupite pri domačem podjetju

MedićZankl

tovarna olja, lakov in barv

družba z o. z., lastnik FRANJO MEDIĆ

Centrala v Ljubljani, podružnice v Mariboru in Novem Sadu. — Tovarne v Ljubljani, Medvodah in Domžalah

Najuspešnejše sredstvo za rejo
domače živine je brezdvomno

MASTIN

ki pospešuje rast, odebelitev in omastitev domače, posebno klavne živine. — Jasen dokaz neprecenljive vrednosti „MASTINA“ so brezštevilna zahvalna pisma

Cena: 5 škat. 46 din, 10 škat. 80 din

Lekarna TRNKOCZY

Ljubljana - Mestni trg 4 (zraven rotovža)

ZAHTEVAJTE PRI VAŠEM TRGOVCU „NAŠ ČAJ“! Mešanica domačih čajnih rastlin!

Najboljši nadomestek za inozemske čajel

Po odobrenju ministrstva socialne politike in narodnega zdravja
v Beogradu z dne 11. maja 1935 l. S. br. 14.004

Naprodaj pri:

KMETIJSKI DRUŽBI r. z. z o. z.
V LJUBLJANI

Izhaja 15. v mesecu. — Cena listu skupno s koledarjem din 25.—; za inozemstvo din 35.— letno. — Posamezna številka din 2.50. — Uredništvo in upravištvo je v Ljubljani, Novi trg št. 3. — Za uredništvo odgovarja: Ing. Ferlinec Bogdan. — Izdajatelj za Kmetijsko družbo: Oton Detela. — Tisk Narodne tiskarne d. d. v Ljubljani. — Odgovoren Fran Jeran.